

Názov dokumentu:

Posúdenie súčasného legislatívno-regulačného rámca SR

Názov míľníka

No. 31: Review the current Slovak
legislative and regulatory framework

Výstup z aktivity:

C8

Autori:

Karpatský rozvojový inštitút
Zuzana Hudeková, Mestská časť
Bratislava-Karlova Ves

Webová stránka:

www.odolnesidliska.sk

*Projekt DELIVER - DEveloping resilient, low-carbon and more LIVable urban Residential area
DELIVER: Sídlišká ako živé miesta odolné voči zmene klímy, kód LIFE17 CCA/SK/000126 - LIFE
DELIVER. Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej komisie, z finančného nástroja pre životné
prostredie:*

program LIFE, z podprogramu „Ochrana klímy“.

Posúdenie súčasného legislatívno- regulačného rámca SR

Apríl 2021

Posúdenie súčasného legislatívno-regulačného rámca SR

Autori: Karpatský rozvojový inštitút
Zuzana Hudeková, Mestská časť Bratislava-Karlova Ves

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Košice, 2021

Dokument bola zostavený v rámci projektu DELIVER: Sídlišká ako živé miesta odolné voči zmene klímy, ktorý je finančne podporený z prostriedkov Európskej komisie, z finančného nástroja pre životné prostredie: program LIFE, z podprogramu „Ochrana prírody“.

<http://odolnesidliska.sk>

KRI

Obsah

I.	Úvod	5
II.	Metodologické rámce analýzy	6
III.	Zmena klímy v činnostiach samospráv slovenských miest	8
	Strategické dokumenty	11
	Environmentálna legislatíva	14
	Strategické dokumenty	29
	Legislatíva územného plánovania a výstavby	30
	Strategické dokumenty zaoberajúce sa rizikami:	33
	Strategické dokumenty v oblasti zdravia obyvateľstva	36
	Legislatíva v oblasti zdravia obyvateľstva	37
	Iné strategické dokumenty	38
	Legislatíva o energetike	39
	Legislatíva v oblasti využívania krajiny (lesné hospodárstvo a poľnohospodárstvo)	41
IV.	Zhrnutie a závery	44

I. Úvod

Aktuálne strategické dokumenty, platné legislatívne predpisy (zákony a ich vykonávacie vyhlášky) ako aj podporné odvetvové normy, metodické usmernenia centrálnych orgánov na národnej úrovni sú základným predpokladom pre riešenie vplyvov zmeny klímy na regionálnej a lokálnej úrovni. Takými subjektmi sú aj samosprávy miest, ktoré na svojich územiach a vo svojich činnostiach, musia vychádzať z národného rámca právnych predpisov, platných národných stratégií, ako aj z právomocí a odborných kapacít zodpovedných štátnych inštitúcií.

Hlavným zámerom posúdenia súčasného legislatívno-regulačného rámca je posúdenie zapracovania problematiky zmeny klímy do relevantných právnych predpisov Slovenska, posúdenie kvality či miery tohto zapracovania a identifikovanie prípadných nedostatkov v legislatívnom rámci, ktoré by mohli mať za dôsledok neefektívnu reakciu na zmenu klímy.

V rámci tohto dokumentu sme sa sústredili na nasledovné dielčie úlohy:

- Výber existujúcich, pre prístup projektu DELIVER relevantných, zákonov a usmernení (aktivita C.8.1). Preskúmanie súčasného slovenského legislatívneho a regulačného rámca a výber tých zákonov a predpisov, ktoré sú dôležité pre tvorbu a implementáciu mestských klimatických politík (stratégií, akčných plánov, opatrení) s dôrazom na obytné oblasti/sídliská.
- Čiastočná analýza vybraných zákonov a usmernení (aktivita C.8.2). Detailný prieskum a identifikácia tých častí/formulácií, ktoré priamo alebo nepriamo umožňujú, resp. bránia/obmedzujú tvorbu a implementáciu mestských klimatických politík (stratégií, akčných plánov, opatrení) na sídliskách
- Čiastočný návrh zmien a doplnení zákonov a usmernení, vrátane ich podrobného rozpracovania (aktivita C.8.4)

II. Metodologické rámce analýzy

Cieľom analýzy je poskytnúť prehľad o uchopení predmetnej témy na národnej úrovni prostredníctvom prislúchajúcej legislatívy a strategických dokumentov.

1. Strategický rámec

V rámci analýzy platných verejných politík v podobe strategických a koncepcných dokumentov na národnej úrovni, je dôležité zamerať sa na otázku, akou mierou tieto motivujú mestá, aby tvorili vlastné mestské klimatické politiky (MKP) a následne aj realizovali adaptačné a mitigačné opatrenia?. Teda kľúčovou otázkou je:

Nachádzajú sa motivačné/mobilizujúce prvky v národných strategických dokumentoch pre tvorbu a implementáciu MKP s dôrazom na obytné oblasti/sídliská?

Kritériá určené pre hodnotenie „motivačných prvkov“ pre oblasť adaptácie, ako aj mitigácie v strategických dokumentoch:

Dokument:

- je aktuálny (časovo zodpovedá aktuálnemu obdobiu, príp. je aktualizovaný a pod.),
- obsahuje príslušnú terminológiu - explicitne ju používa (kľúčové slová),
- je využiteľný aj pre mestá – priamo,
- obsahuje niektoré konkrétne implementačné nástroje, motivačné mechanizmy, aby mestá tvorili MKP,
- obsahuje niektoré konkrétne implementačné nástroje, motivačné mechanizmy, aby mestá realizovali opatrenia v oblasti adaptácie i mitigácie,
- obsahuje niektoré konkrétne bariéry, aby mestá nerealizovali opatrenia v oblasti adaptácie a mitigácie (resp. bariéry pre nevytvorenie MKP).

V rámci klasifikácie relevantných strategických dokumentov v danej oblasti na národnej úrovni možno uvažovať o dvoch typoch:

- strategické a koncepcné dokumenty týkajúce sa mestskej úrovne všeobecného charakteru,
- strategické a koncepcné dokumenty zamerané na konkrétnu oblasť.

2. Legislatívny rámec

V analýze uvádzame základnú charakteristiku vybraných zákonov platných v SR, ktoré sú, resp. môžu byť relevantné v súvislosti s adaptačnými a mitigačnými procesmi a opatreniami pre zmiernovanie vplyvov zmeny klímy na urbanizované prostredie a kvalitu života v mestách Slovenska. Sledovali sme v ich obsahu či priamo definujú/určujú, alebo umožňujú realizáciu adaptačných, ako aj mitigačných opatrení, či priamo ukladajú, alebo aspoň odporúčajú zodpovedným inštitúciám zapodievať sa vo svojich zákonmi stanovených povinnostiach a činnostiach vplyvmi zmeny klímy v mestách. V tejto časti sa venujeme analýze legislatívy s ohľadom na vplyvy zmeny klímy, a to najmä:

- súboru zákonov o ochrane a tvorbe životného a prírodného prostredia (ochrane prírody a krajiny, lesný zákon, zákon o ochrane PPF, zákon o vodách a o ochrane pred povodňami,

zákon o ochrane ovzdušia, zákon o odpadovom hospodárstve, zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie),

- zákonom o plánovaní a o rozvoji miest (o podpore regionálneho rozvoja a stavebný zákon),
- vybraným zákonom, ktoré definujú povinností a zodpovedností verejnej správy v starostlivosti o obyvateľov miest v čase mimoriadnych udalostí - prírodných katastrof, havárií, krízových situácií (zákon o civilnej ochrane, zákon o záchrannom systéme, zákon o ochrane verejného zdravia, o kritickej infraštruktúre...).
- zákonom, ktoré majú súvis s mitigačnými opatreniami

Uvádzame ich základnú charakteristiku, súčasný stav tej, ktorej právnej normy s komentármi autorov, či polemikou o ich využiteľnosti a aplikovateľnosti na zmiernovanie, či usmerňovanie globálnej hrozby zmeny klímy na úrovni slovenských miest.

V samostatnej nasledujúcej kapitole uvádzame postavenie a dôležitosť samospráv slovenských miest v riešení vplyvov zmeny klímy vo svojich územiach vrátane základnej právnej normy pre mestskú samosprávu, ktorá je prvým predpokladom pre iniciovanie vypracovania i realizáciu MKP - Zákon SNR č. 360/1990 o obecnom zriadení.

III. Zmena klímy v činnostiach samospráv slovenských miest

Nakoľko sa naša práca sústreďuje na obytné oblasti/sídliská, ktoré sú súčasťou miest, je potrebné si zadefinovať aj samotné „mesto“. Všeobecná definícia pojmu „mesto“ je z mnohých hľadísk nejednotná a to nielen z pohľadu urbanistov, ekonómov, politológov či sociológov, rozdielne sú aj názory na jeho vymedzenie v jednotlivých krajinách. Kritériá veľkosti, hustoty obyvateľstva, ekonomickej štruktúry, funkčné či administratívne kritériá sa prejavujú ako základné definičné znaky mestského/urbánneho prostredia. Zhoda panuje na tom, že mesto je pomerne komplikovaný organizmus skladajúci sa zo svojej technicko-architektonickej zložky, sociálneho a ekonomického prvku, ktorý sa vyznačuje vysokou koncentráciou obyvateľstva a hospodárskych aktivít na vymedzenom priestore. Mesto ako typ sídelného prostredia (sídlá) založeného hlavne na rozvoji činností priemyslu a služieb plní vo vzťahu k jeho okolitému územiu funkciu centra osídlenia, čiže zabezpečuje pre spoločenstvá obyvateľov žijúce v jeho okolí napĺňanie niektorých potrieb.

Mestá na Slovensku sú z hľadiska legislatívneho obcami, ktoré po splnení podmienok v § 22 ods. 1 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov môžu získať štatút mesta. Z hľadiska podmienok, ktoré musí obec splniť, aby bola vyhlásená za mesto, možno konštatovať, že prevažujú kvalitatívne parametre ako zabezpečovanie služieb aj pre obyvateľov okolitých obcí, preukázanie aspoň v časti územia mestského charakteru zástavby, zabezpečené dopravné spojenie s okolitými obcami a v neposlednom rade skutočnosť, že by malo ísť o hospodárske, administratívne a kultúrne centrum, centrum cestovného ruchu alebo kúpeľné miesto. Jediné kvantitatívne kritérium (počet obyvateľov nad 5 000) nie je pri splnení ostatných podmienok obligatórne.

V štruktúre obcí v SR je aktuálne 134 sídel vo veľkostnej kategórii nad 5000 obyvateľov.

Základnou právnou normou samosprávy miest je **Zákon Slovenskej Národnej rady č. 360/1990 Zb. o obecnom zriadení** v znení neskorších zmien (posledná úprava - Zákon č.70/2018 Z.z. s účinnosťou od 01.04.2018). Jeho predmetom je určenie postavenia a úloh samosprávy, popisuje práva a povinnosti samosprávy, jej orgánov, organizácií, zložiek.

Základnou úlohou mesta je starostlivosť o všestranný rozvoj jeho územia a o potreby jeho obyvateľov. Dopady klimatickej zmeny sú ohrozeniami rozvoja mesta a priamo ovplyvňujú potreby obyvateľov a kvalitu ich života, stávajú sa tak súčasťou všestranného rozvoja územia mesta. Teda súčasťou spravovania rozvoja mesta a skvalitňovania života obyvateľov by malo byť aj zmiernovanie ohrození spôsobených zmenou klímy na územie mesta a jeho obyvateľov.

Pre plánovanie a realizáciu adaptačných či mitigačných procesov a opatrení je významným ustanovením zákona o obecnom zriadení celý § 4, podľa ktorého „obec samostatne rozhoduje a uskutočňuje všetky úkony súvisiace so správou obce a jej majetku, všetky záležitosti, ktoré, ako jej samosprávnu pôsobnosť, upravuje osobitný zákon, ak takéto úkony podľa zákona nevykonáva štát alebo iná právnická osoba alebo fyzická osoba“.

Ods. 3 §4 vymedzuje hlavné činnosti samosprávy, pri ktorých sa vplyvy zmeny klímy pri adaptačných i mitigačných procesoch a pri realizácii adaptačných i mitigačných opatrení môžu stať súčasťou takmer každej z týchto činností:

- **hospodárske** (hospodárenie s majetkom obce, tvorba rozpočtu, miestne dane a poplatky, dotácie a granty, mimorozpočtové zdroje - §7 Financovanie obce, vykonávanie vlastnej podnikateľskej činnosti),
- **investičné, realizačné a výkonné** (verejnoprospešné služby – odpadové hospodárstvo, údržba verejného osvetlenia, zásobovanie vodou, nakladanie s odpadovými vodami, údržba miestnych komunikácií...),
- **finančné a rozpočtové** (tvorba rozpočtu, miestne dane a poplatky, dotácie a granty, mimorozpočtové zdroje - §7 Financovanie obce),
- **plánovacie** (tvorba územných plánov, rozvojových stratégií, koncepcií...),
- **kontrolné a regulačné** (tvorba kontrolných mechanizmov, zabezpečovanie zdravých podmienok života a práce obyvateľov, ochrana životného prostredia, ochrana a tvorba zelene, vyjadrovanie sa k investičným a podnikateľským zámerom, ochrana pamiatok, zabezpečovanie verejného poriadku.....),
- **komunikačné a informačné** (verejné zhromaždenia, miestne referenda, využívanie komunikačných nástrojov mesta na informovanie verejnosti).

Zmena klímy resp. jej vplyvy môžu byť príčinou živelnej pohromy, môžu spôsobiť rôzne havárie a mimoriadne udalosti a zákon o obecnom zriadení vymedzuje jasne povinnosti obci i jej obyvateľov v takýchto situáciách:

- **Obec/mesto** sú povinné poskytnúť obyvateľovi obce nevyhnutnú okamžitú pomoc v jeho náhlej núdzi spôsobenej živelnou pohromou, haváriou alebo inou podobnou udalosťou, najmä zabezpečiť mu prístrešie, stravu alebo inú materiálnu pomoc.
- **Obyvateľ** má právo požadovať súčinnosť pri ochrane svojej osoby a rodiny a svojho majetku a požadovať pomoc v čase náhlej núdze. Tiež má obyvateľ povinnosť poskytovať podľa svojich schopností a možností osobnú pomoc pri likvidácii a na odstraňovaní následkov živelnej pohromy alebo havárie v obci.

Socioekonomické plánovanie rozvoja území miest/obcí vychádza zo **Zákona o podpore regionálneho rozvoja č. 539/2008 Z.z.** v znení Zák. 309/2014 Z.z., 378/2016 Z.z. a 58/2018 Z.z. Podľa tohto zákona „regionálny rozvoj je súbor sociálnych, hospodárskych, kultúrnych a environmentálnych procesov a vzťahov, ktoré prebiehajú v regióne, a ktoré prispievajú k zvyšovaniu jeho konkurencieschopnosti, trvalému hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju a k vyrovnávaniu hospodárskych rozdielov a sociálnych rozdielov medzi regiónmi“. Zákon ustanovuje ciele a podmienky podpory regionálneho rozvoja a upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy, vyšších územných celkov, miest a obcí a ďalších subjektov územnej spolupráce, stanovuje podmienky na koordináciu a realizáciu regionálneho rozvoja. Plánovanie rozvoja regiónov, miest a obcí sa ako povinnosť v súlade s týmto zákonom vykonáva na

- národnej úrovni (územie celej krajiny - RŠÚJ 1¹/NUTS 1²),
- regionálnej úrovni (územie kraja/ vyššieho územného celku – VUC - RŠÚJ 3/ NUTS 3),
- miestnej úrovni (územie mesta/obce, alebo na území skupiny obcí - LŠÚJ 2/LAU 2).

Zákon o podpore regionálneho rozvoja ukladá povinnosť vypracovávať a schvaľovať hlavné rozvojové dokumenty, a to:

- a) Národnú stratégiu regionálneho rozvoja Slovenskej republiky na úrovni RŠÚJ 1- územie celej krajiny - schvaľuje Vláda SR Nariadením vlády,
- b) Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku na úrovni RŠÚJ 3 (ďalej len PHSR) – schvaľuje zastupiteľstvo regionálnej samosprávy uznesením (úroveň VUC),
- c) Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mesta/obce na úrovni LŠÚJ 2 (ďalej len PHSR)- schvaľuje zastupiteľstvo mestskej/obecnej samosprávy uznesením,
- d) Spoločný program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obcí (susediacich obcí) na úrovni LŠÚJ 2 - schvaľujú zastupiteľstvá obecných samospráv uznesením.

Zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja území³ miest veľmi úzko súvisí s vplyvmi zmeny klímy na územia, ako aj na ich obyvateľov. Metodika pre vypracovanie PHSR obce/mesta/VÚC (spracovaná Ministerstvom dopravy a výstavby SR, február 2015, verzia 2.0), ktorá nie je právne záväzná a má pre plánovačov (zadávateľov a spracovateľov) len odporúčací charakter, nenavrhuje konkrétne spracovanie analýzy vonkajších/globálnych ohrození, akými sú vplyvy zmeny klímy, ani spracovanie stratégie pre mitigáciu a adaptáciu miest na dopady zmeny klímy. Zadávateľom vypracovania rozvojového dokumentu je však mesto (mestská samospráva), ktoré môže rozhodnúť o zadaní a spracovaní rozvojového dokumentu vrátane analýz a návrhov riešení na vplyvy zmeny klímy na svoje územie a obyvateľov mesta.

Samosprávne orgány majú v zmysle zákona o obecnom zriadení a zákona o podpore regionálneho rozvoja pomerne široko definovaný priestor pre samosprávny výkon a rozhodovanie a majú viacero možností v súčinnosti s ďalšími právnymi predpismi a relevantnými stratégiami na národnej úrovni ako systémovo implementovať „tému“ zmeny klímy a zmierňovanie jej vplyvov (adaptácia, mitigácia) do činností a rozhodovania samosprávy.

¹ RŠÚJ – štatistická územná jednotka na regionálnej úrovni (oblasť, kraj)

² NUTS - „Nomenklatúra územných štatistických jednotiek.“ („Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques“ vymedzené štatistickým úradom Európskej komisie – EUROSTAT)

³ Hlavnými cieľmi podpory regionálneho rozvoja pri zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja sú:

- a) odstraňovať alebo zmierňovať nežiaduce rozdiely v úrovni hospodárskeho rozvoja, sociálneho rozvoja a územného rozvoja regiónov a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj regiónov,
- b) zvyšovať ekonomickú výkonnosť, konkurencieschopnosť regiónov a rozvoj inovácií v regiónoch pri zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja,
- c) zvyšovať zamestnanosť a životnú úroveň obyvateľov v regiónoch.

Strategické dokumenty

Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy⁴

Garant: Ministerstvo životného prostredia SR

Na Slovensku bol pod gesciou MŽP SR vypracovaný dokument **Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy**, do spracovania ktorej boli zapojené všetky relevantné ministerstvá, SHMÚ, ako aj ďalší experti (ďalej ako Stratégia). Dokument schválený uznesením vlády SR č. 148/2014. Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy prijatá vo februári 2014. Národná adaptačná stratégia navrhuje súbor adaptačných opatrení v oblastiach: prírodné prostredie, biodiverzita, sídelné prostredie, zdravie obyvateľstva, poľnohospodárstvo, lesníctvo, energetika, vodné hospodárstvo a doprava. V samotnej stratégii sa jedna z kapitol venuje Sídelnému prostrediu, kde sa uvádza, že účinným nástrojom pre systémový prístup k adaptácii ako aj na súčasné i budúce dopady zmeny klímy je adaptačná stratégia. Na základe analýz a vyhodnotenia zraniteľnosti a potenciálnych rizík všetkých kľúčových oblastí je následne možné cielene navrhnúť opatrenia, ktoré môžu byť realizované na zníženie zraniteľnosti resp. zvýšenie reziliencie (odolnosti) sídla/mesta.

Aktualizácia Stratégie na zmenu klímy bola schválená uznesením vlády SR č. 478/2018. Uvedená aktualizácia má niekoľko cieľov ako napr.: zabezpečenie aktívnej tvorby národnej adaptačnej politiky, implementácia adaptačných opatrení a monitoring ich účinnosti, posilnenie premietnutia cieľov a odporúčaní adaptačnej stratégie v rámci viacúrovňovej správy vecí verejných a podpory podnikania, zvyšovanie verejného povedomia o problematike zmene klímy, podpora synergie medzi adaptačnými a mitigačnými opatreniami a využívanie ekosystémového prístupu pri realizácii adaptačných opatrení a podpora premietnutia cieľov a odporúčaní Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj, Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy a Parížskej dohody.

Stratégia je priamo využiteľná aj pre sídelné prostredie.

V oblasti hospodárenia so zrážkovou vodou sa Stratégii adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy SR str.41 časť “ Opatrenia voči častejšiemu výskytu sucha“ sa nachádzajú opatrenia ako „minimalizovať podiel nepriepustných povrchov a nevytvárať nové nepriepustné plochy na antropogénne ovplyvnených pôdach v urbanizovanom území sídla“ ako aj „podporovať a zabezpečiť opätovné využívanie dažďovej a odpadovej vody“.

Relevantný cieľ a opatrenia:

3. Posilnenie premietnutia cieľov a odporúčaní národnej adaptačnej stratégie v rámci viacúrovňovej správy vecí verejných a podpory podnikania

3.2 Premietnutie adaptácie na vertikálnej úrovni riadenia a posilnenie adaptačného procesu na regionálnej a lokálnej úrovni.

Rámcové opatrenia:

⁴ www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-nepriaznive-dosledky-zmeny-klimy-aktualizacia.pdf

- Budovať inštitucionálne kapacity na regionálnej a lokálnej úrovni, posilniť postavenie samospráv v tomto procese.
- Vypracovať regionálne adaptačné stratégie a adaptačné stratégie veľkých miest kvôli potenciálne najväčším dopadom na obyvateľstvo.
- Pre začleňovanie adaptačných opatrení do relevantných strategických dokumentov sídiel a pre zvýšenie efektívnosti ich uplatňovania budú podporené legislatívne zmeny, ktoré zabezpečia v primeranej miere povinnosť prípravy adaptačných stratégií s jasne stanovenými opatreniami a dostatočnými vyčlenenými rozpočtovými prostriedkami a predovšetkým zabezpečia ich premietnutie do územných plánov.
- Podporiť implementáciu proaktívnych adaptačných opatrení na posilnenie odolnosti a adaptívnej schopnosti na riziká spojené so zmenou klímy a prírodnými katastrofami v sídelnom prostredí.
- Podporiť dobrovoľné iniciatívy miest a obcí v oblasti adaptácie.

Stratégia považuje za prioritné: šírenie informácií a vedomostí o problematike adaptácie na všetkých stupňoch riadenia, ako aj pre širokú verejnosť; posilnenie inštitucionálneho rámca pre adaptačné procesy v SR; vypracovanie a rozvoj metodík komplexného hodnotenia rizík v súvislosti so zmenou klímy od národnej až po lokálnu úroveň; rozvoj a aplikáciu metodík pre ekonomické hodnotenie adaptačných opatrení (makroekonomických dopadov) a vypracovanie a zavedenie nástroja na výber investičných priorít na základe posúdenia medzisektorových aspektov adaptačných opatrení. Žiaľbohu stratégia nedostatočne akcentuje vzťah medzi adaptáciou a mitigáciou, napriek tomu, že mitigácia je často odborne považovaná za prvý krok adaptácie.

Poznámka: Pre komplexnosť informácií uvádzame, že Slovenská republika pripravila zatiaľ spolu 6 národných správ o zmene klímy, kde je, okrem mitigácie aj explicitne spomenutá aj adaptácia i keď v neporovnateľnom menšom rozsah a miere detailnosti ako mitigácia. Všetky správy sú zverejnené aj na:

http://unfccc.int/national_reports/annex_i_natcom/submitted_natcom/items/7742.php

Zelenšie Slovensko - Envirostratégia 2030

Garant: Ministerstvo životného prostredia SR

Stratégia environmentálnej politiky, ktorá je na Slovensku stále v platnosti, bola schválená ešte v roku 1993. Ministerstvo životného prostredia SR (Inštitút environmentálnej politiky) pripravilo v roku 2017 a 2018 novú stratégiu environmentálnej politiky do roku 2030 (Envirostratégia 2030). Verejnosti je prvá verzia Envirostratégie 2030 k dispozícii na stránke Ministerstva životného prostredia SR.⁵ Aktuálne prebieha vyhodnotenie pripomienok členov pracovných skupín, stretnutia k rozporom a konfliktným pripomienkam členov pracovných skupín, vyhodnocovanie pripomienok k návrhu zo strany odbornej aj laickej verejnosti (podnety od 160 odborníkov, 800 námetov od verejnosti). Envirostratégia sa zaoberá reakciou na zmenu klímy a je tiež určitým vodítkom pre tvorbu mestských verejných klimatických politík „Sídla a ich orgány majú už v súčasnosti priestor pre začleňovanie adaptačných opatrení do strategických dokumentov. Pre zvýšenie efektívnosti ich uplatňovania budú vykonané legislatívne zmeny, ktoré v primeranej miere

⁵ <http://www.minzp.sk/iep/strategicke-materialy/envirostrategia-2030>

zabezpečia povinnosť prípravy adaptačných stratégií na úrovni regiónov a miest s jasne stanovenými opatreniami a vyčlenenými dostatočnými finančnými prostriedkami a predovšetkým zabezpečia ich premietnutie do územných plánov. Základným rámcom bude Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, ktorá stanovuje priority pre jednotlivé oblasti adaptácie. Obce s nízkym počtom obyvateľov budú na príprave plánu opatrení spolupracovať buď s blízkou väčšou samosprávou, alebo sa viaceré spoja a budú konať jednotne. Adaptačné opatrenia budú, vzhľadom na geografické podmienky, prispôbené danému regiónu“ (s. 25).

V rámci spracovávanía envirostratégie bol vypracovaný aj dokument **Tri výzvy životného prostredia pre Slovensko**, ktoré boli identifikované ako nakladanie s odpadom, kvalita ovzdušia a lesy. Cieľom tejto štúdie bolo prostredníctvom porovnateľných ukazovateľov v životnom prostredí identifikovať oblasti, kde Slovensko najviac zaostáva za krajinami EÚ a OECD. V rámci recyklácie komunálneho odpadu sme napríklad jednou z najhorších krajín v EÚ a dlhodobým problémom je aj pretrvávajúca vysoká miera skládkovania. Slovensko dosahuje vyššie miery koncentrácie než je priemer EÚ tak pri PM_{2,5}, PM₁₀, prízemnom ozóne, ako aj oxide dusičitom. Trend intenzity ťažby dreva sa výrazne zhoršuje a medzi rokmi 2001 a 2014 Slovensko stratilo skoro 6% lesného porastu vyššieho ako 5 metrov.

Zaujímavosťou je, že jedenkrát sa v ňom explicitne vyskytuje pojem „zmena klímy“ a to konkrétne na s. 17: „Ohrozenie riečnymi povodňami je na Slovensku druhé najvyššie v EÚ. Globálna zmena klímy, ktorá na Slovensku za posledných 135 rokov zvýšila priemernú teplotu o 1,94 °C, zvyšuje dôsledky extrémnych výkyvov počasia (Lapin 2016). V našom priestore je to hlavne vo forme extrémnych horúčav a povodní.“

Z uvedeného vyplýva, že zmena klímy nie je prioritnou výzvou pre tento dokument.

H2ODNOTA JE VODA - Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody⁶

Garant: Ministerstvo životného prostredia

Cieľom Akčného plánu na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody je predchádzať suchu preventívnymi opatreniami, eliminovať negatívne dôsledky zmeny klímy a je čiastočne využiteľný aj pre sídelné prostredie. V mestách a obciach podporuje Akčný plán opatrenia na zachytávanie a infiltráciu zrážkovej vody za pomoci prírody blízkyh opatrení, ako aj prostredníctvom prvkov technického charakteru (pozri časť 4.2.1 Sídelné prostredie, pism.b.). Od jednoduchých opatrení ako je výsadba vegetácie, zachytávanie dažďových vôd formou zberných jazierok alebo sudov, cez náročnejšie ako dažďové záhrady, vegetačné steny či podzemné retenčné zásobníky na využívanie zrážkovej vody. Len v sekundárnom slova zmysle podporuje tvorbu MKP.

V prvej oblasti by mala byť dobudovaná monitorovacia sieť a vytvorený varovný systém pred nepriaznivými následkami sucha. V druhej oblasti je potrebné podporiť výskum, vývoj a modelovanie na stanovenie priorít na zásobovanie vodou pri jej dlhotrvajúcom nedostatku. V tretej oblasti sú opatrenia v poľnohospodárstve – modernizácia závlahových systémov a ekologická obnova melioračných kanálov, lesnom hospodárstve – ochrana, udržateľné hospodárenie a

⁶ <https://www.minzp.sk/files/sekcia-vod/hodnota-je-voda/h2odnota-je-voda-akcny-plan-riesenie-dosledkov-sucha-nedostatku-vody.pdf>
<http://www.minzp.sk/tlacovy-servis/tlacove-spravy/tlacove-spravy-2018/tlacove-spravy-marec-2018/solymos-investicie-do-opatreni-proti-suchu-nedostatku-vody-pomozu-zlepsit-zivotne-prostredie-aj-kvalitu-zivota-ludi.html>

revitalizácia v lesoch, udržiavanie siete lesných ciest s uplatnenými prvkami na zmiernenie povrchového odtoku a v sídelnej krajine – minimalizovanie nepriepustných povrchov, zadržiavanie dažďovej vody, podpora inovatívnych a SMART technológií a opatrenia na ochranu a obnovu ekosystémov – zadržiavanie vody v povodiach a celej krajine – napr. obnova mokradí, hradenie bystrín, jazierka, obnova meandrov a vegetácie pozdĺž tokov, zatrávenie a zalesnenie alúvií a iné infraštruktúrne opatrenia (napr. rybníky, malé vodné nádrže, pokračovanie v príprave výstavby vodných nádrží a priehrad). V návrhu Programu opatrení v kapitole 4 sa uvádza aj environmentálna výchova, zvyšovanie povedomia verejnosti a podpora výskumu a medzinárodnej spolupráce v oblasti problematiky dôsledkov sucha a nedostatku vody.

Environmentálna legislatíva

Zákon o vodách č. 364/2004 Z.z.

Zákon o vodách č. 364/2004 Z.z. v znení neskorších predpisov (vodný zákon) vytvára podmienky na:

- a) všestrannú ochranu vôd vrátane vodných ekosystémov a od vôd priamo závislých ekosystémov v krajine,
- b) zachovanie alebo zlepšovanie stavu vôd,
- c) účelné, hospodárne a trvalo udržateľné využívanie vôd,
- d) manažment povodí a zlepšenie kvality životného prostredia a jeho zložiek,
- e) znižovanie nepriaznivých účinkov povodní a sucha,
- f) zabezpečenie funkcií vodných tokov,
- g) bezpečnosť vodných stavieb,

a upravuje práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb k vodám a nehnuteľnostiam, ktoré s nimi súvisia pri ich ochrane, účelnom a hospodárnom využívaní. Zákon určuje oprávnenia a povinnosti orgánov štátnej vodnej správy vrátane obcí a miest i zodpovednosť za porušenie povinností podľa tohto zákona.

Tento tzv. vodný zákon definuje podmienky a činnosti, ktoré úzko súvisia s potenciálnymi vplyvmi zmeny klímy a s ich možnými adaptačnými riešeniami“. Sú to najmä:

- podmienky pre tvorbu koncepcií udržateľného využívania vôd (povrchových, podzemných) a ich ochrany, na prípravu a spracovanie plánov manažmentu správneho územia povodí, pričom však zrážkové vody (tj. vody z povrchového odtoku) radí medzi odpadové vody, čím zamedzuje resp. nepodporuje udržateľné hospodárenie so zrážkovou vodou
- spolupráca pri vypracovaní Programu protieróznych opatrení, opatrení na zvyšovanie retenčnej schopnosti čiastkových povodí a koordinácia pri ich vykonávaní,
- environmentálne ciele a programy opatrení (plán manažment povodí) na zabezpečenie ochrany vôd a jej trvalo udržateľného využívania pre útvary povrchových a podzemných vôd, pre rôzne kategórie územia s rôznym stupňom ochrany,
- koordinovanie vodohospodárskych úloh s tvorbou a využívaním vodohospodárskych účinkov územného systému ekologickej stability,
- vodné plánovanie, okrem iného aj v oblasti zabezpečenia koncepcie a koordinácie opatrení na znižovanie nepriaznivých účinkov povodní a sucha,

- činnosti a opatrenia pri mimoriadnom zhoršení, alebo mimoriadnom ohrození kvality vôd, ktoré môže byť spôsobené neovládateľným únikom škodlivých látok a obzvlášť škodlivých látok, ktorým môžu byť napr. aj privalové dažde, splavy a povodne.

V samostatných častiach vodný zákon charakterizuje inundačné územie ako územie priľahlé k vodnému toku, zaplavované vyliatím vody z koryta, ktoré je vymedzené ochrannou hrádzou alebo protipovodňovou líniou, alebo záplavovou čiarou. Rozsah inundačného územia, ktoré je vymedzené záplavovou čiarou, určuje orgán štátnej vodnej správy na návrh správcu vodohospodársky významných vodných tokov.

Zákon tiež, okrem uloženia všeobecných povinností fyzickým a právnickým osobám, orgánom štátnej správy, správcom povodí a ďalším pri využívaní a ochrane vôd, určuje podmienky ochrany vodných tokov a ich korýt ako prevenciu a zmierňovanie povodní s ustanovením povinností vlastníkom stavieb a technických zariadení vo vodnom toku, alebo v inundačnom území. Takými sú: dbať o ich riadnu údržbu a o ich statickú bezpečnosť, aby neohrozovali plynulý odtok vôd, zabezpečiť ich pred škodlivými účinkami vôd splaveninami a ľadom, a tiež odstraňovať nánosy a prekážky vo vodnom toku brániace jeho nehatenému odtoku.

Vlastníkom, správcom alebo nájomcom poľnohospodárskych a lesných pozemkov ukladá povinnosť ich obhospodarovať takým spôsobom, ktorý nielen zachová vhodné podmienky na výskyt vôd, ale aj napomáha zlepšovanie vodných pomerov; zabráňovať škodlivým zmenám odtokových pomerov, splavovaniu pôdy a dbať o udržiavanie pôdnej vody a o zlepšenie retenčnej schopnosti územia.

Všetky uvedené povinnosti môžu byť adaptačnými opatreniami na negatívne vplyvy zmeny klímy, avšak tento zákon je absolutne nedostatočný, čím nepodporuje/zamedzuje realizáciu adaptačných a mitigačných opatrení. Konkrétne sa jedná o nasledovné odseky a paragrafy:

1.

Zákon č. 364/2004 Z.z. o vodách v platnom znení definuje dažďovú (zrážkovú) vodu ako vodu „z povrchového odtoku“. Táto definícia sa nachádza v par. § 2 s názvom „Vymedzenie základných pojmov“, písm. i), kde na účely tohto zákona „vodou z povrchového odtoku je voda zo zrážok, ktorá nevsiakla do zeme a ktorá je odvádzaná z terénu alebo z vonkajších častí budov do povrchových vôd a do podzemných vôd“.

Manažmentu zrážkovej vody sa venuje § 36 hore uvedeného zákona "Vypúšťanie odpadových vôd a osobitných vôd do povrchových vôd" a to v ods.17, ktorý uvádza, že „*vypúšťanie vôd z povrchového odtoku do povrchových vôd možno povoliť len vtedy, ak sú vybudované zariadenia na zachytávanie plávajúcich látok. Vypúšťanie vôd z povrchového odtoku do povrchových vôd s obsahom znečisťujúcich látok, ktoré môžu nepriaznivo ovplyvniť kvalitu povrchových vôd, možno povoliť len vtedy, ak sú vybudované aj zariadenia, ktoré zabezpečia ich zachytávanie.*

Je potrebné zdôrazniť, že sa jedná o vypúšťanie zrážkovej vody do povrchovej vody (v bežnom ponímaní sú povrchové vody vody prirodzene sa vyskytujúca na zemskom povrchu, ako napr. rieky, potoky a ostatné vodné toky, občasne tečúca nesústredená voda, jazerá a iné stojaté povrchové sústredenia vody, pozri definíciu podľa § 3, odsek 2 v horeuvedenom zákone).

V súlade s týmto ustanovením, napríklad, pokiaľ by sa voda na parkoviskách znečistila únikom ropných látok (alebo iných znečisťujúcich látok zo zaparkovaných automobilov – a túto vodu by sme odvádzali do povrchovej vody (rozumej do rieky, jazera a pod.) v súlade s týmto zákonom je potrebné „budovať zariadenia“, ako sú napr. odľučovače ropných látok, ktoré zabezpečia ich zachytávanie.

Na zrážkovú vodu, ktorá sa vedie do vsaku do podzemných vôd sa vzťahuje ustanovenie § 37, ktoré uvádza „*Na vypúšťanie vôd z povrchového odtoku do podzemných vôd primerane platí postup podľa § 36 ods. 13; postup podľa odsekov 1, 3 a 4 sa uplatní len pri ich priamom vypúšťaní do podzemných vôd.*

Následne sa odkazovaný odsek 1 venuje podmienkami povolenia orgánom štátnej vodnej správy „*na vypúšťanie odpadových vôd alebo osobitných vôd do podzemných vôd len po predchádzajúcom zisťovaní, ktoré môže vykonať iba oprávnená osoba. Predchádzajúce zisťovanie sa zameria najmä na a) preskúmanie a zhodnotenie hydrogeologických pomerov príslušnej oblasti, b) zhodnotenie samočistiacich schopností pôdy a horninového prostredia danej lokality v konkrétnej oblasti, c) preskúmanie a zhodnotenie možných rizík znečistenia a zhoršenia kvality podzemných vôd.*

Na základe tohto legislatívneho predpisu, sa **zrážková voda z povrchového odtoku rieši ako akákoľvek iná odpadová voda, pričom znečistenie zrážkovej vody je minimálne v porovnaní s odpadovou vodou.**

2.

V zákone č. 364/2004 Z.z. o vodách chýba jednoznačné zadefinovanie prvkov na udržateľné hospodárenie so zrážkovou vodou ako aj terénnych úprav slúžiacich k vsakovaniu zrážkovej vody (pri stanovení hĺbky, vymery a ďalších podmienok) ako aj k zadržaniu a následnému využívaniu a k tomu zadefinovanie relevantných schvalovacích procesov (napr. ohlásenie drobnej stavby), resp. chýbajúci metodický pokyn ohľadom "vodných stavieb", kedy odpojenie zrážkovej vody od kanalizácie a jej vedenie do retenčnej nádrže a následné používanie na polievanie, ako aj vsakovacie rigoly, dažďové záhrady a pod. sú chápené ako vodná stavba a musia prechádzať zložitým vodoprávnym konaním

Ďalšie predpisy súvisiace so zrážkovou vodou na národnej úrovni:

V **Technických podmienkach „Projektovanie odvodňovacích zariadení na cestných komunikáciách vydaných** Ministerstvom dopravy, pôšt a telekomunikácií SR síce ešte v roku 2005, ale stále platných sa uvádza:

"Ako si môžeme všimnúť z legislatívnej úpravy tejto problematiky v okolitých štátoch - podobne ani na Slovensku žiadna úprava odvodnenia neexistuje. Riešenie odvodnenia komunikácie je plne v rukách jej investora“. V tom istom dokumente sa kapitola "Vypúšťanie dažďových vôd do podzemných vôd" odvoláva, že z hľadiska ukazovateľov znečistenia treba dodržať Nariadenie vlády č.491/2002 Z. z. a

rozhodnutia vodohospodárskeho orgánu (napriek tomu, že toto nariadenie vlády neurčuje limitné hodnoty ukazovateľov znečistenia pre tieto vody).

Nariadenie vlády č.491/2002 Z. z ,ktorým sa ustanovujú požiadavky na dosiahnutie dobrého stavu vôd (je to v podstate implementácia Rámcovej smernice o vodách) v § 6 Požiadavky na vypúšťanie vôd z povrchového odtoku uvádza: (1) Vody z povrchového odtoku odtekajúce zo zastavaných území, pri ktorých sa predpokladá, že obsahujú látky, ktoré môžu nepriaznivo ovplyvniť kvalitu povrchovej vody a podzemnej vody, možno vypúšťať do podzemných vôd nepriamo len po predchádzajúcom zisťovaní a vykonaní potrebných opatrení. Vodami z povrchového odtoku sú najmä vody z pozemných komunikácií pre motorové vozidlá, z parkovísk, z odstavných a montážnych plôch, z plôch priemyselných areálov, na ktorých sa skladujú škodlivé látky a obzvlášť škodlivé látky alebo sa s nimi inak zaobchádza.

(2) Vody z povrchového odtoku odtekajúce zo zastavaných území, o ktorých sa nepredpokladá, že obsahujú látky, ktoré môžu nepriaznivo ovplyvniť kvalitu povrchových vôd a podzemných vôd, možno vypúšťať do podzemných vôd nepriamo.

Vo februári 2019 boli Ministerstvo dopravy a výstavby SR vypracované „**Technické podmienky nakladaniae s dažďovými vodami odvádzanými z pozemkov pozemných komunikácií a parkovísk**“. Tento dokument síce už pojednáva pomerne podrobne celú problematiku udržateľného hospodárenia so zrážkovou vodou, kde vychádza z „nového prístupu k narábaniu s dažďovými vodami vychádza za odporučení Európskej únie“ avšak **rovnako je nútený konštatovať, že problematika vsakovania vôd z cestnej infraštruktúry v súčasnosti nemá ucelené riešenie ani v STN a ani v národnej legislatíve.**

Zákon č. 7/2010 Z.z. o ochrane pred povodňami

Špeciálnym právnym predpisom zameraným na ochranu ľuďí, území, infraštruktúry a majetku nadväzujúcim na vodný zákon, je zákon o ochrane pred povodňami. Zákon č. 7/2010 Z.z. definuje povodeň ako prírodný jav, pri ktorom voda dočasne zaplaví územie, ktoré zvyčajne nie je zaliate vodou.

Ochranou pred povodňami sú podľa zákona činnosti, ktoré sú zamerané na

- zníženie povodňového rizika na povodňami ohrozovanom území,
- predchádzanie záplavám spôsobovanými povodňami a na
- zmierňovanie nepriaznivých následkov povodní na ľudské zdravie, životné prostredie, kultúrne dedičstvo a na hospodársku činnosť.

Zákon ustanovuje opatrenia na ochranu pred povodňami, ktoré majú adaptačný charakter a vykonávajú sa: preventívne, v čase nebezpečenstva povodne, počas povodne a po povodni. Zákon je teda postupom ochrany pred povodňami na všetkých úrovniach riadenia (ministerstvá, okresné úrady, obce, povodňové komisie) a zároveň určuje povinnosti a zodpovednosti orgánom štátnej správy, VUC a mestám a obciam, ako aj právnickým a fyzickým osobám pri ochrane pred povodňami od spracovania Plánu manažmentu povodňového rizika a jeho koordinácie cez spracovanie Povodňových plánov záchranných a zabezpečovacích prác, ktoré sa vypracovávajú na

úrovni okresov a miest/obcí. Súčasťou povodňového plánu záchranných prác mesta/obce sú povodňové plány záchranných prác právnických osôb a fyzických osôb, ktorých stavby, objekty alebo zariadenia na území obce môžu byť postihnuté povodňou a sú vypracúvané na základe všeobecne záväzného nariadenia obce.

V súčasnosti sú už internetom dostupné spracované mapy povodňového ohrozenia, ktoré sa podľa tohto zákona spracovávajú pre každú geografickú oblasť, v ktorej existuje potenciálne významné povodňové riziko. Mapa povodňového ohrozenia zobrazuje možnosti zaplavenia územia s malou (raz za 1000 rokov), strednou (raz za 100 rokov) a veľkou (raz za 10 rokov) pravdepodobnosťou výskytu s orientačným označením záplavových čiar. Vyznačenie záplavových čiar zobrazených na mapách povodňového ohrozenia zabezpečuje mesto/obec do územného plánu obce alebo územného plánu zóny pri najbližšom preskúmaní schváleného územného plánu podľa osobitného predpisu. Ak mesto/obec nemá spracovaný územný plán, využíva mapy povodňového ohrozenia v činnosti stavebného úradu.

Na mapy povodňového ohrozenia majú byť štátnymi vodohospodárskymi inštitúciami vypracované mapy povodňového rizika, ktoré majú obsahovať údaje o potenciálne nepriaznivých dôsledkoch záplav spôsobených povodňami, ktoré sú zobrazené na mapách povodňového ohrozenia. Ďalej majú obsahovať najmä odhady počtu ohrozených obyvateľov povodňou, ohrozené hospodárske a priemyselné činnosti, ktoré môžu spôsobiť havarijné znečistenie vôd, informácie o ďalších možných zdrojoch znečistenia vôd, o výskyte chránených území v ohrozenom území povodňami a ďalšie.

Zákon je teda postupom ochrany pred povodňami na všetkých úrovniach riadenia (ministerstvá, okresné úrady, obce, povodňové komisie) a zároveň určuje povinnosti a zodpovednosti orgánom štátnej správy, VUC a mestám a obciam, ako aj právnickým a fyzickým osobám pri ochrane pred povodňami od spracovania Plánu manažmentu povodňového rizika a jeho koordinácie cez spracovanie Povodňových plánov záchranných a zabezpečovacích prác, ktoré sa vypracovávajú na úrovni okresov a miest/obcí. Súčasťou povodňového plánu záchranných prác mesta/obce sú povodňové plány záchranných prác právnických osôb a fyzických osôb, ktorých stavby, objekty alebo zariadenia na území obce môžu byť postihnuté povodňou a sú vypracúvané na základe všeobecne záväzného nariadenia obce.

Zákon č. 137/2010 Z.z. o ovzduší

Zákon o ovzduší v znení jeho neskorších zmien vymedzuje a určuje ciele pre kvalitu ovzdušia so zameraním na zabránenie, prevenciu alebo zníženie škodlivých vplyvov na zdravie ľudí a životné prostredie. Ďalej hodnotí kvalitu ovzdušia, zameriava sa na monitoring a informovanie verejnosti o kvalite ovzdušia.

Znečisťujúcou látkou je podľa zákona akákoľvek látka prítomná v ovzduší alebo vnášaná do ovzdušia, ktorá má alebo môže mať škodlivé účinky na zdravie ľudí alebo na životné prostredie ako celok, okrem látky, ktorej vnášanie do životného prostredia je upravené osobitným predpisom. Takým predpisom je napríklad zákon č. 321/2012 Z. z. o ochrane ozónovej vrstvy Zeme a o zmene

a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 180/2013 Z. z., zákon č. 286/2009 Z. z. o fluórovaných skleníkových plynoch.

Limitnou hodnotou znečistenia ovzdušia podľa zákona je úroveň znečistenia ovzdušia určená na základe vedeckých poznatkov s cieľom zabrániť, predchádzať alebo znížiť škodlivé účinky na zdravie ľudí alebo životné prostredie ako celok, ktorá sa má dosiahnuť v danom čase a od toho času nesmie byť prekročená; limitné hodnoty a podmienky ich platnosti sú ustanovené pre oxid siričitý, oxid dusičitý, oxid uhoľnatý, olovo, benzén, častice PM₁₀ a častice PM_{2,5}.

Zákon delí stacionárne zdroje znečistenia ovzdušia na veľké, stredné a malé zdroje znečistenia. Prípustnú mieru znečistenia reguluje určením emisných limitov, technickými požiadavkami a podmienkami prevádzkovania stacionárnych zdrojov, národných emisných stropov a emisných kvót, ktoré sú určované podľa špeciálneho predpisu.

S cieľom dodržať ustanovené národné emisné stropy⁷ Ministerstvo životného prostredia SR vypracováva a zverejňuje *Národný program znižovania emisií znečisťujúcich látok*.

Súčasťou zákona sú definované podmienky merania znečistenia a hodnotenia kvality ovzdušia (lokality, oprávnené osoby, monitorovacie procesy, postupy), ktoré sú základom pre určenie tzv. Oblasí vyžadujúcich osobitnú ochranu ovzdušia (oblasti riadenia kvality ovzdušia).

V záujme dosiahnutia dobrej kvality ovzdušia orgány štátnej správy môžu určovať aj prísnejšie limity, ako aj technické a prevádzkové podmienky zdrojov znečistenia. Mestá a obce môžu s cieľom obmedzenia znečistenia ovzdušia z dopravy zriadiť všeobecne záväzným nariadením nízkoemisnú zónu.

Opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia v oblastiach riadenia kvality ovzdušia na účely dosiahnutia dobrej kvality ovzdušia v určenom čase sú v mestách/oblastiach s riadením kvality ovzdušia vypracovávané Programy, alebo integrované programy na zlepšenie kvality ovzdušia, ktorých plnenie je monitorované orgánmi štátnej správy ochrany ovzdušia. Ak nepostačuje uvedený program, spracovávajú sa akčné plány, ktoré stanovujú opatrenia a majú krátkodobejší charakter.

Pre mestské aglomerácie platí podľa zákona aj varovný smogový systém, ktorý slúži na výstrahu obyvateľstva pred nepriaznivým vplyvom znečisteného ovzdušia počas smogových situácií. Smogová situácia nastáva, keď úroveň znečistenia ovzdušia časticami PM₁₀, oxidom siričitým, oxidom dusičitým alebo troposférickým ozónom prekročí prahovú hodnotu pre niektorú z uvedených znečisťujúcich látok.

Zákon o ovzduší určuje práva a povinnosti osôb pri ochrane ovzdušia pred vnášaním znečisťujúcich látok ľudskou činnosťou a pri obmedzovaní príčin a zmiernovaní následkov znečisťovania ovzdušia, čím zákon vytvára prostredie pre plánovanie a realizáciu najmä mitigačných opatrení na zmiernenie klimatickej zmeny. Tiež prísne určuje povinnosti

⁷ Národný emisný strop je maximálne množstvo znečisťujúcej látky alebo skupiny znečisťujúcich látok antropogénneho pôvodu vyjadrené v hmotnostných jednotkách, ktoré sa môžu v priebehu kalendárneho roka vypustiť do ovzdušia zo všetkých zdrojov na území Slovenskej republiky.

prevádzkovateľom zdrojov znečistenia ovzdušia, ktoré sú preventívneho charakteru a určuje povinnosti orgánom štátnej správy, ktorým je aj mesto/obec na svojom území (mestá majú právomoci konať len vo vzťahu k malým zdrojom znečistenia ovzdušia). V prípade realizácie integrovaných programov a akčných plánov na skvalitnenie ovzdušia, opatrenia v nich definované, zahŕňajú do územného plánovania. Procesy územného plánovania dávajú priestor pre návrhy mitigačných opatrení na území mesta.

Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody

Ochranou prírody a krajiny sa podľa zákona o ochrane prírody v znení jeho neskorších zmien rozumie starostlivosť štátu, právnických osôb a fyzických osôb o voľne rastúce rastliny, voľne žijúce živočíchy a ich spoločenstvá, prírodné biotopy, ekosystémy, nerasty, skameneliny, geologické a geomorfologické útvary, ako aj starostlivosť o vzhľad a využívanie krajiny.

Ochrana prírody a krajiny sa realizuje najmä obmedzovaním a usmerňovaním zásahov do prírody a krajiny, podporou a spoluprácou s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov, ako aj spoluprácou s orgánmi verejnej správy, teda aj samosprávou.

Cieľom, podľa zákona, je dlhodobou zabezpečiť zachovanie prírodnej rovnováhy a ochranu rozmanitosti podmienok a foriem života, prírodných hodnôt a krás a utvárať podmienky na trvalo udržateľné využívanie prírodných zdrojov a na poskytovanie ekosystémových služieb. Aj keď to zákon explicitne neuvádza, pri napĺňaní tohto cieľa je nutné brať do úvahy aj potenciálne ohrozenie prírodných ekosystémov a biodiverzity negatívnymi dopadmi zmeny klímy, ktoré môžu mať za následok až zánik prírodných hodnôt, či prvkov krajiny.

Za tým účelom je každý povinný chrániť prírodu a krajinu pred ohrozovaním, poškodzovaním a ničením a starať sa podľa svojich možností o jej zložky a prvky na účel ich zachovania a ochrany, zlepšovania stavu životného prostredia a vytvárania a udržiavania územného systému ekologickej stability.

Za prevenciu možno považovať aj určené povinnosti právnickým osobám, ktoré svojou činnosťou zasahujú do ekosystémov, ich zložiek alebo prvkov, ktoré sú povinné na vlastné náklady vykonávať opatrenia smerujúce k predchádzaniu a obmedzovaniu ich poškodzovania a ničenia, ktoré majú zahrnúť už do svojich návrhov projektov, programov, plánov.

Zákon okrem ochrany rastlín, živočíchov, prírodných biotopov, chráni prirodzené ekosystémy pred nepôvodnými druhmi rastlín a živočíchov. Rozširovanie nepôvodných až invázných druhov rastlín a živočíchov môže nastať aj v dôsledku klimatickej zmeny. Zákon zahŕňa aj povinnosť sledovania výskytu a regulácie nepôvodných druhov, ako aj ich odstraňovanie.

Avšak zákon nedostatočne zohľadňuje pri výbere druhov meniace sa podmienky ako dôsledok zmeny klímy. Už v súčasnosti v zastavanom území obcí a hlavne vo väčších sídlach musia zohľadňovať zmenené podmienky oproti okolitej krajine (tzv. „teplotný ostrov“ nad mestom, antropogénne pôdy, nepriepustný povrch, znečistenie ovzdušia, zasolenie pôdy, nedostatok vlhky a pod.) a vysádzať také rastliny (vrátane drevín) ktoré budú do tohto prostredia vhodné aj mimo Zoznamu drevín v prílohe č. 2 vykonávacej vyhlášky

V rámci územnej ochrany zákon ustanovuje zakázané činnosti podľa určeného stupňa ochrany (najprísnejší je 5ty stupeň). Zákazy sú stanovené aj pri jednotlivých kategóriách chránených území (ako národný park, prírodná rezervácia, chránený areál, prírodný prvok a iné) a takými zákazmi, ktoré súvisia s riešeniami na negatívne vplyvy zmeny klímy sú napr. vypúšťanie vodnej nádrže, alebo rybníka, ťažiť drevnú hmotu holorubným hospodárskym spôsobom, rozorávať existujúce trvalé trávne porasty a rúbať dreviny, zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt, ako aj meniť stav mokrade alebo koryto vodného toku, najmä ich úpravou, zasypávaním, odvodňovaním, ťažbou trstia, rašeliny, bahna a riečneho materiálu okrem vykonávania týchto činností v koryte vodného toku jeho správcom v súlade s osobitným predpisom. Tieto zákazy možno považovať už za adaptačné opatrenie pri konkrétnych vplyvoch zmeny klímy.

Zelená infraštruktúra je jedným z adaptačných opatrení a zákon obsahuje samostatnú časť, ktorou je ochrana drevín, kde sa zakazuje poškodzovať a ničiť dreviny s určením povinností starať sa o zeleň a udržiavať ju. Výrub drevín podlieha povoleniu orgánu ochrany prírody s určením povinností náhradnej výsadby. Obce sú na svojom území povinné viesť evidenciu pozemkov vhodných na náhradnú výsadbu, ako aj vypracovávať dokument starostlivosti o dreviny, ktorý má zohľadňovať vplyvy klimatickej zmeny na zeleň a dreviny územia obce/mesta. Obec môže tiež vydať všeobecne záväzné nariadenie, ktorým ustanoví podrobnosti o ochrane drevín, ktoré sú súčasťou verejnej zelene.

Avšak tu je potrebné jednoznačne konštatovať, že problematika zelenej infraštruktúry a jej rozpracovanie aj na iné prvky ako sú dreviny je absolutne nedostatočné. Pojem „zelená infraštruktúra“ sa používa vo viacerých politických dokumentoch Európskej komisie, zaoberajúcich sa ochranou biodiverzity, ochranou vodných zdrojov, prevenciou pred povodňami je detailnejšie rozpracovaná v EÚ Stratégii podpory využívania zelenej infraštruktúry pod názvom „Zelená infraštruktúra – zveľaďovanie prírodného kapitálu Európy“.

V septembri 2019 bola schválená novela zákona č.543/2002 Zb.z. o ochrane prírody a krajiny, kde bola táto definícia zmenená nasledovne:

„Zelená infraštruktúra je sieť prírodných a poloprírodných prvkov, predovšetkým plôch zelene a vodných ekosystémov, ktorá je vytváraná a spravovaná tak, aby poskytovala široký rozsah ekosystémových služieb, s osobitným zreteľom na zabezpečenie biologickej rozmanitosti, ekologickej stability a priaznivého životného prostredia a prepojenie urbanizovaného prostredia s okolitou krajinou“.

Na úrovni miest a obcí sa tiež v súlade so zákonom spracováva miestny územný systém ekologickej stability (MÚSES), ktorý sa stáva podkladom pre vypracovanie územných plánov. MÚSES a územný plán sú nástroje pre definovanie adaptačných cieľov a adaptačných opatrení. Avšak USES je dokumentom ochrany prírody krajiny a zameriava sa výsostne na ochranu biotopov a reprezentatívnych druhov v ich prirodzenom prostredí.– a preto **z pohľadu potrebné adaptácie na zmenu klímy je zmeniť rezortný pohľad zameraný na ochranu prírody a biodiverzity smerom k ochrane, tvorbe a podpore zelenej infraštruktúry[1]**

ÚSES vznikol ako potreba riešiť celoplošné zabezpečenie ekologickej stability krajiny na Slovensku, prepojenie prírodných území a ochranu biotopov a reprezentatívnych druhov v ich prirodzenom prostredí. Je definovaný v zákone č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny[2].

[1] V septembri 2019 bola schválená novela zákona č.543/2002 o ochrane prírody a krajiny, kde bola táto definícia zmenená nasledovne: „Zelená infraštruktúra je sieť prírodných a poloprírodných prvkov, predovšetkým plôch zelene a vodných ekosystémov, ktorá je vytváraná a spravovaná tak, aby poskytovala široký rozsah ekosystémových služieb, s osobitným zreteľom na zabezpečenie biologickej rozmanitosti, ekologickej stability a priaznivého životného prostredia a prepojenie urbanizovaného prostredia s okolitou krajinou“.

[2] <http://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-krajinu/zelena-infrastruktura/uzemny-system-ekologickej-stability-uses.html>

Zelená infraštruktúra ako priestorový koncept sa v rôznych mierkach a úrovniach odlišuje od spracovania ÚSES. Priestorový koncept zelenej infraštruktúry sa môže uplatňovať od miestnej a regionálnej / vnútroštátnej úrovne až po úroveň EÚ. V stanovisku Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k Zelenej infraštruktúre (z16. 10 2013) sa konštatuje, že rozhodujúcu zodpovednosť v oblasti zelenej infraštruktúry nesú jednotlivé členské štáty EÚ, a to osobitne orgány, ktoré majú v zodpovednosti regionálne a miestne plánovanie. Z tohto dôvodu je potrebné koncept zelenej infraštruktúry prepojiť s ÚSES a to osobitne na miestnej a regionálnej úrovni.

Uplatňovanie zelenej infraštruktúry sa môže pohybovať od miestnej a regionálnej / vnútroštátnej úrovne až po úroveň EÚ. Spracovaná tabuľka zobrazuje rôzne prvky zelenej infraštruktúry v rôznych mierkach či úrovniach (spracované podľa dokumentu EK[1]).

Popis	Sídlná, zonálna úroveň	Regionálna, národná úroveň	Úroveň EÚ
Jadrové oblasti (core area) mimo chránených území	Prírodné a poloprírodné ekosystémy, ako sú pasienky, lesy, lesy (bez intenzívneho hospodárenia), rybníky, rašeliniská, rieky a nivy, pobrežné mokrade, lagúny, pláže, morské biotopy na lokálnej úrovni	Extenzívne obrábaná a využívaná poľnohospodárska a lesná krajina, rozsiahle mokrade a rašeliniská, rieky a lužné oblasti, pobrežné oblasti	Sladkovodné systémy, hlavné povodia riek, pohoria, regionálne morské oblasti

Jadrové oblasti (core area) chránené územia	Miestne prírodné rezervácie, oblasti ochrany vôd, chránené krajinné oblasti, územia Natura 2000	Regionálne chránené prírodné oblasti a národné parky (vrátane lokalít Natura 2000)	Ekologické siete spolu cezhraničnými oblast'ami (vrátane siete Natura 2000)
Obnovené prírodné oblasti	Obnovené prírodné oblasti, ktoré boli predtým fragmentované alebo inak degradované, časti „brownfields“, opustené lomy; prechodné ekosystémy v dôsledku procesu regenerácie alebo z dôvodu nevyužívania pôdy	Obnovené typy ekosystémov	Obnovené krajinné systémy pokrývajúce podstatnú časť poľnohospodárskych / lesných oblastí a priemyselných lokalít vrátane cezhraničných oblastí
Trvalo udržateľne obhospodávané časti krajiny	Poľnohospodárska pôda s vysokou prírodnou hodnotou a viacúčelové využitie lesov (napríklad ako sprievodné lesy povodí); ochranné lesy (pred lavínami, zosuvmi pôdy, a pod.), prírodné spoločenstvá slúžiace ak tlmiača ochranná zóna	Extenzívne poľnohospodársky využívaná krajina, trvalo udržateľne obhospodávané lesy, funkčné brehové systémy	Cezhraničné krajinné prvky ako napr. povodie alebo horské masívy, udržateľné pobrežné a morské zóny
Zeleň v mestských a prímestských oblastiach	Alejoové stromy a cestná zeleň, mestské lesy a lesné porasty, kvalitné zelené verejné priestory s funkčnou vegetáciou, ako aj ďalšie typy kvalitnej sídelnej zelene, zelené strechy, a vertikálna zeleň záhrady a ovocné sady, prvky udržateľného hospodárenia so zrážkovou vodou, mestské chránené územia vrátane lokalít Natura 2000	Zelené cesty – „greenways“, zelené pásy – „green belt“, systémy metropolitných a regionálnych parkov	Metropolitné oblasti so značným podielom kvalitných plôch zelene vrátane cezhraničných mestských zón

Prírodné prepojenie (konektivit a)	Živé ploty, prírodné a vytvorené kamenné steny, menšie lesné porasty, vodné plochy, neobhospodarované pásy, brehové porasty, prechodné ekosystémy medzi poľami a obhospodarovanou pôdou, trávnyimi porastmi a lesmi	Multifunkčné a udržateľne hospodársky využívané poľnohospodárske krajiny, brehové systémy	Nadregionálne koridory, plochy so značným podielom extenzívneho hospodárenia na poľnohospodárskej a lesníckej krajine a s mozaikovitou krajinnou štruktúrou,
Prepojenie ľudskou činnosťou (konektivit a)	Ekodukty, kanály, zelené premostenia, priechody a podchody pre živočíchy (napr. pre obojživelníky), rybochody, cestná zeleň, ekologický koridor pozdĺž elektrického vedenia	Defragmentovaná krajina, zlepšenie koridorov pozdĺž dopravnej a energetickej infraštruktúry, migračné koridory, rieky bez umelých prekážok a bariér	Vytvárané prepojenia medzi prírodnými oblasťami a inými prvkami zelenej infraštruktúry v rámci Európy alebo v cezhraničných oblastiach

[1] <https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/Table%203%20Gi.pdf>

Opätovne musíme zdôrazniť **ÚSES sa nezaobrá sa urbanizovaným prostredím, ani ľudskou činnosťou vytvorenými plochami zelene . Predstavuje teda len časť celkového systému zelenej infraštruktúry – ochranu prírody, čo z pohľadu adaptácie na zmenu klímy je NEDOSTATOČNÉ.**

Navyše, podľa súčasného znenia sa v analytickej časti R-ÚSES a M-ÚSES uvádza popis a klimatické dáta z predchádzajúcich období (napr. tab. Klimatická klasifikácia podľa Končeka od roku 1961 do 2010) .V súvislosti so zmenou klímy a jej dopadmi je nevyhnutné uviesť relevantné zmeny v klimatických charakteristikách súvisiace so zmenou klímy (osobitne zmeny v teplotných a klimatických charakteristikách).Tieto totiž budú mať zásadný vplyv na ďalšie oblasti a musia sa adekvátne zahrnúť a zhodnotiť do časti 3.2. Negatívne prvky a javy, osobitne do čast 3.2.2 Antropogénne stresové faktory kde sa vyhodnotí a riziká a ohrozenia vyplývajúce z dopadov zmeny klímy na prírodné pomery a súčasnú krajinnú štruktúru

V syntézovej časti R-ÚSES a M-ÚSES je potrebné v identifikované prvky a plochy zelenej infraštruktúry a ekologicky stabilných plôch vyhodnotiť vo vzťahu k identifikovaným rizikom a ohrozeniam vyplývajúcim z dopadov zmeny klímy

V návrhovej časti R-ÚSES a M-ÚSES by sa mali navrhnúť prvky a plochy zelenej infraštruktúry a uvedú sa adaptačné opatrenia v časti 6.2 ako aj rámci synergických efektov napríklad pre plošné a priestorové usporiadanie pozitívnych a negatívnych prvkov a javov v krajine.

Orgány ochrany prírody majú prostredníctvom zákona právomoci preventívnych i nápravných opatrení v prípade ohrozenia, poškodenia, či ničenia prírody a krajiny. A svojimi inštitútmi vydávania vyjadrení orgánu ochrany prírody ovplyvňujú ľudské a hospodárske činnosti. Orgánmi ochrany prírody sú ministerstvá, slovenská inšpekcia ŽP, okresné úrady i mesto/obec.

Zákon o ochrane prírody a krajiny je pomerne silnou právnou normou pre riešenia zmiernovania vplyvov zmeny klímy. Tak ako uvádzame vyššie, ochrana prírody a krajiny sa realizuje najmä obmedzovaním a usmerňovaním zásahov do prírody a krajiny a je nutné brať do úvahy aj potenciálne ohrozenie prírodných ekosystémov a biodiverzity negatívnymi dopadmi zmeny klímy, ktoré môžu mať za následok až zánik prírodných hodnôt, či prvkov krajiny.

Orgány ochrany prírody (ministerstvá, slovenská inšpekcia ŽP, okresné úrady i mesto/obec) majú prostredníctvom zákona právomoci preventívnych i nápravných opatrení v prípade ohrozenia, poškodenia, či ničenia prírody a krajiny. A svojimi inštitútmi vydávania vyjadrení orgánu ochrany prírody (napr. na vlastné náklady vykonávať opatrenia smerujúce k predchádzaniu a obmedzovaniu poškodzovania a ničenia, zakomponovať podmienky ochrany prírody do projektov, plánov) ovplyvňujú ľudské a hospodárske činnosti. V súčasnosti však nie je štandardom pri vydávaní vyjadrovaní, rozhodovaní brať cielene do úvahy vplyvy zmeny klímy. Pri tom napr.

- pri ochrane rastlín rozširovanie nepôvodných až invázných druhov rastlín a živočíchov môže nastať aj v dôsledku klimatickej zmeny,
- zákazy vyplývajúce zo zákona možno považovať za adaptačné opatrenia pri konkrétnych vplyvoch zmeny klímy (zákaz vypúšťania vodnej nádrže, rybníka, ťažiť drevnú hmotu holorubným hospodárskym spôsobom, rozorávať existujúce trvalé trávne porasty a rúbať drevinu, zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt, ako aj meniť stav mokrade alebo koryto vodného toku, najmä ich úpravou, zasypávaním, odvodňovaním, ťažbou trstia, rašeliny, bahna a riečného materiálu),
- zelená infraštruktúra je síce jedným z adaptačných opatrení a mestá, a obce môžu už pri vypracovaní dokumentu starostlivosti o drevinu zohľadňovať vplyvy klimatickej zmeny na zeleň a drevinu územia, čo však nie je metodicky vyžadované a závisí len od odbornej zdatnosti spracovateľa (pozri vykonávaciu vyhlášku č. 24/2003 Zb.z. k zákonu). Navyše, drevinu sú len jedným z prvkov zelenej infraštruktúry, a teda samotný Dokument starostlivosti o drevinu by mal byť dielčím (resp. spodrobňujúcim) dokumentom k Stratégii zelenej infraštruktúry
- nástrojom pre definovanie adaptačných cieľov a adaptačných opatrení je miestny územný systém ekologickej stability (MÚSES), ktorý sa stáva podkladom pre vypracovanie územných plánov a môžu sa tak stať záväznými v rozvoji územia mesta, avšak nakoľko sa

samotné spracovanie MÚSES **nezaobrá sa urbanizovaným prostredím, ani ľudskou činnosťou vytvorenými plochami zelene, predstavuje len časť celkového systému zelenej infraštruktúry – ochranu prírody, čo z pohľadu adaptácie na zmenu klímy je NEDOSTATOČNÉ.**

Zákon č. č.79/2015 Z.z. o odpadoch

Odpadové hospodárstvo je podľa zákona (novela Zákona 208/2018 Z.z.) súbor činností zameraných na predchádzanie a obmedzovanie vzniku odpadov a znižovanie ich nebezpečnosti pre životné prostredie. Podľa zákona je stanovená záväzná hierarchia odpadového hospodárstva a to:

1. predchádzanie vzniku odpadov,
2. príprava na opätovné využitie,
3. recyklácia,
4. iné zhodnocovanie, napr. energetické,
5. zneškodňovanie.

Podľa zákona o odpadoch je každý povinný s odpadom nakladať tak, aby nedochádzalo k ohrozovaniu zdravia ľudí, k poškodzovaniu životného prostredia. Zákon zakazuje aj spaľovanie komunálnych odpadov na voľných priestranstvách, vo vykurovacích zariadeniach domácnosti, ako aj spaľovať biologicky rozložiteľné odpady, čo má priamy negatívny dopad na ovzdušie vznikom emisií a skleníkových plynov.

Pre spaľovanie komunálnych odpadov v spaľovniach, čo podľa zákona je energetickým zhodnocovaním komunálnych odpadov, stanovuje zákon podmienku, že väčšia časť energie získanej spaľovaním musí byť skutočne využitá v podobe tepla, alebo elektrickej energie.

Zákon upravuje nakladanie s nebezpečným odpadom. Nebezpečné odpady sa zneškodňujú a zhodnocujú prednostne pred ostatnými odpadmi a prevádzkovateľ skládky na nebezpečný odpad je povinný vypracovať havarijný plán s opatreniami pre zaistenie ochrany zdravia ľudí a životného prostredia, ako aj pre zabezpečenie informovanosti verejnosti.

Zákon okrem pôvodcom a držiteľom odpadov určuje povinnosti a zodpovednosti výrobcov vyhradených výrobkov, ktorými sa rozumejú elektrozariadenia, batérie a akumulátory, obaly, vozidlá, pneumatiky, špecifikované neobalové výrobky, s cieľom predchádzania vzniku odpadov z vyhradených výrobkov.

Orgánmi štátnej správy v oblasti odpadového hospodárstva sú Ministerstvo životného prostredia SR, okresné úrady, inšpekcia ŽP, Slovenská obchodná inšpekcia, orgány štátnej správy daní, poplatkov a colníctva, ale aj mestá a obce.

Obec/mesto ako orgán štátnej správy odpadového hospodárstva len informuje držiteľov odpadov o činnosti a umiestnení zariadení na nakladanie s odpadmi na území obce a prejednáva konkrétne určené priestupky v tejto oblasti.

Zákon o odpadoch je v kontexte zmeny klímy dôležitý v súvislosti so znižovaním množstva odpadov na skládkach komunálnych odpadov a tým k znižovaniu emisií skleníkového plynu CH₄ (metánu) do ovzdušia. Znižovanie ukladaných komunálnych odpadov na skládky je tak mitigačným opatrením.

Zákon podľa hierarchie odpadového hospodárstva kladie na prvé miesto predchádzanie vzniku odpadov, čo na národnej úrovni upravuje Program predchádzania vzniku odpadov schvaľovaný Vládou SR na 10 rokov. Na národnej, ale aj regionálnej a miestnej úrovni sú to Programy odpadového hospodárstva. Uvedené dokumenty musia byť vo vzájomnom súlade.

Mesto/obec, ako orgán štátnej správy odpadového hospodárstva, je povinné spracovať a realizovať na svojom území Program odpadového hospodárstva v súlade s cieľmi na národnej regionálnej úrovni, čím prispieva k predchádzaniu vzniku odpadov a znižovaniu množstva ukladania komunálnych odpadov na skládku a k znižovaniu emisií skleníkového plynu CH₄ (metánu) do ovzdušia.

Zákon č.24/2006 o posudzovaní vplyvov na životné prostredie

Zákon predstavuje odborné a verejné posudzovanie vplyvov na životné prostredie: strategických dokumentov (v procese prípravy a pred ich schvaľovaním), navrhovaných činností pred ich umiestnením do územia či ich povolením. Zákon tiež upravuje v procesoch posudzovania pôsobnosť subjektov vrátane miest. Cieľom zákona je včasne a účinne chrániť životné prostredie.

Predmetom posudzovania vplyvov strategických dokumentov sú strategické dokumenty pripravované pre oblasť poľnohospodárstva, lesníctva, rybárstva, priemyslu, energetiky, dopravy, odpadového hospodárstva, vodného hospodárstva, telekomunikácií, cestovného ruchu, územného plánovania alebo využívania územia, regionálneho rozvoja a životného prostredia, ako aj strategické dokumenty spolufinancované Európskou úniou, ktoré majú pravdepodobne významný vplyv na životné prostredie.

Predmetom posudzovania činnosti sú činnosti uvedené v zákone, ktoré príslušné orgány štátnej správy pre posudzovanie posudzujú, a to najmä:

- únosnosť zat'azenia územia činnosťami,
- dôsledky činnosti a riziká možných havárií,
- kumulatívne a súbežné pôsobenie javov,
- prevenciu, minimalizáciu a kompenzáciu priamych/nepriamych vplyvov na ŽP,
- vplyv na zdravie obyvateľstva

a navrhnú opatrenia na vylúčenie, alebo zníženie vplyvu činnosti na ŽP, či zdravie obyvateľstva.

Ten, kto realizuje posudzovanú činnosť, je povinný podľa zákona dodržať podmienky uvedené v záverečnom stanovisku, či v následných príslušných povoleniach. Podľa zákona sa za vplyv na životné prostredie považuje akýkoľvek priamy alebo nepriamy vplyv (strategického dokumentu, činnosti) na životné prostredie vrátane vplyvu na zdravie ľudí, flóru, faunu, biodiverzitu, pôdu, klímu, ovzdušie, vodu, krajinu, prírodné lokality, hmotný majetok, kultúrne dedičstvo a vzájomné pôsobenie medzi týmito faktormi.

Aj keď v zákone nie je zmena klímy explicitne uvedená, v rozsahu posudzovania strategických dokumentov, ako aj priamo činností z hľadiska vplyvov na životného prostredie, je možné brať do úvahy vplyvy zmeny klímy na krajinu a obyvateľstvo, alebo opačne aj vplyvy činností človeka aj cez plánované strategické dokumenty na klímu. Zmena klímy môže byť posudzovaná cez vyššie uvedený predmet posudzovania vo všetkých jeho častiach (únosnosť územia, dôsledky a riziká, súbežné pôsobenie javov, preventívne opatrenia a minimalizácia vplyvov, vplyv a zdravie obyvateľstva).

Strategické dokumenty

Koncepcia územného rozvoja Slovenska (KURS)

Garant: Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky

Koncepcia územného rozvoja Slovenska (KURS) bola vypracovaná v roku 2001 a aktualizovaná v roku 2011. KURS predstavuje celoštátnu územnoplánovacia dokumentáciou, ktorá vyjadruje hlavné ciele územnoplánovacej politiky štátu. Klimatická terminológia je používaná skôr vo všeobecnej rovine, viac v návrhovej ako analytickej časti a priame motivačné prvky pre mestá týkajúce sa tvorby a implementácie MKP nie sú obsiahnuté.

Pri územnom plánovaní na nižších úrovniach (v regiónoch a obciach/mestách) sa určuje:

- Identifikovať stresové faktory v území a zabezpečiť ich elimináciu;
- Zohľadňovať predpokladané vplyvy na životné prostredie, na charakteristický vzhľad krajiny a realizáciou vhodných opatrení dosiahnuť odstránenie, obmedzenie alebo zmiernenie prípadných negatívnych vplyvov, ako aj elimináciu nežiaducich zmien v charakteristickom vzhľade krajiny;
- Zabezpečiť zvýšenie ekologickej stability, prípadne obnovu biotickej integrity a biologickej rozmanitosti v územiach a krajinných segmentoch s narušeným prírodným, resp. životným prostredím;
- Zabezpečiť zachovanie a ochranu všetkých typov mokradí, revitalizovať vodné toky a ich brehové územia;
- Zabezpečiť ochranu a racionálne využívanie prírodných zdrojov, nerastného bohatstva vrátane energetických surovín a obnoviteľných zdrojov energie, eliminovať nadmerné čerpanie neobnoviteľných zdrojov, regulovať využívanie obnoviteľných zdrojov v súlade s mierou ich samo reprodukcie a revitalizovať narušené prírodné zdroje, najmä tie, ktoré sú poškodené alebo zničené následkom klimatických zmien, živelných pohrôm a prírodných katastrof.

V oblasti vodného hospodárstva je podľa KURS, 2011 potreba zamerať sa na zadržanie vody v povodiach. S týmto cieľom zabezpečiť obnovu povodí tak, aby plnili funkciu zadržovania a postupného prepúšťania vody, zvlášť pri mimoriadnych situáciách.

Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030

Garant: Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky

Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 bola predložená na rokovanie vlády v súlade s úlohou B.1 uznesenia vlády SR č. 7 zo dňa 7. januára 2015. Koncepcia bola prijatá vládou SR uznesením č. 5 zo dňa 10. januára 2018. Vo východiskách sa odkazuje na ciele OSN, ktoré sú integrované a nedeliteľné a naplňajú tri aspekty trvalo udržateľného rozvoja – ekonomický, sociálny a environmentálny – v oblastiach, ako sú chudoba, nerovnosť, zdravotníctvo, potravinová bezpečnosť, udržateľná spotreba a výroba, rast, zamestnanosť, infraštruktúra, udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi, zmena klímy, ako aj rodová rovnosť, mierové a inkluzívne spoločnosti, prístup k spravodlivosti a zodpovedné inštitúcie. Koncepcia, ktorá je určená špeciálne

pre rozvoj miest na Slovensku je len rámcovým dokumentom, ktorý navrhuje princípy a opatrenia, ktoré majú systémovo posilniť úlohu miest v celkovom rozvoji SR, a motivovať ich ku kvalitnejším výkonom.

Legislatíva územného plánovania a výstavby

Zákon č. 50/1976 Zb. (Stavebný zákon)

Prvá časť Stavebného zákona č. 50/1976 Zb. v znení jeho viacerých zmien, je o územnom plánovaní. Územné plánovanie predstavuje sústavnú činnosť, ktorá komplexne rieši priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, určuje jeho zásady, navrhuje vecnú a časovú koordináciu činností ovplyvňujúcich životné prostredie, ekologickú stabilitu, kultúrno-historické hodnoty územia, územný rozvoj a tvorbu krajiny v zhode s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.

Územné plánovanie vytvára predpoklady pre trvalý súlad všetkých činností v území s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, dosiahnutie ekologickej rovnováhy a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja, na šetrné využívanie prírodných zdrojov a na zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt. Zmena klímy, s vplyvmi na územie a jeho obyvateľov sa tak stáva súčasťou územného plánovania, aj keď zákon túto hrozbu priamo nepomenováva. Základným nástrojom územného rozvoja Slovenskej republiky je územnoplánovacia dokumentácia (ÚPD), ktorú tvoria:

1. Konceptia územného rozvoja Slovenska - schvaľuje Vláda SR Nariadením vlády,
2. Územný plán regiónu (VÚC) – schvaľuje VÚC vydaním VZN o záväznej časti ÚP,
3. Územný plán obce/obcí - schvaľuje obec vydaním VZN o záväznej časti ÚP.

Mestá a obce s viac ako 2 000 obyvateľmi sú podľa zákona povinné mať územný plán.

Odvetvové/sektorové koncepcie ústredných orgánov štátnej správy a koncepcie rozvoja regiónov, obcí a iné programy týkajúce sa hospodárskeho, sociálneho alebo kultúrneho rozvoja v príslušnom území vrátane PHSR, musia byť podľa zákona o územnom plánovaní v súlade so záväznými časťami územnoplánovacej dokumentácie na príslušných úrovniach územného plánovania.

Orgánmi územného plánovania (zodpovedné inštitúcie za územný rozvoj a územné plánovanie) sú:

- Štát prostredníctvom ministerstva, najmä MDVaRR SR (ústredný orgán územného plánovania),
- Vyšší územný celok (samosprávny kraj, regionálna samospráva),
- Mesto/obec, skupina susediacich obcí.

Stavebný zákon ustanovuje v územných plánoch obcí a územných plánoch zón zásady a regulatívy funkčného využitia územia, prostredníctvom ktorých je možné realizovať ochranu pred nepriaznivými dôsledkami klímy, teda aj mitigačné (napr. zeleň v sídlach, technické a stavebné opatrenia na budovách, systémy vykurovania, regulácia dopravy), aj adaptačné opatrenia (napr. ochranu pre povodňami, zosuvmi, zadržiavanie vody v území).

Jednou z významných oblastí, ktorá si v budúcnosti bude vyžadovať zmeny v legislatíve (podľa odporúčania schválenej Stratégie adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy) je práve územné plánovanie a bude potrebné relevantne premietnuť problematiku zmeny klímy priamo do základných nástrojov územného plánovania na národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Stavebný zákon v časti Ochrana zložiek životného prostredia a iných osobitných záujmov určuje, že ak sa konanie podľa stavebného zákona dotýka záujmov chránených predpismi o ochrane zdravia ľudu, o utváraní a ochrane zdravých životných podmienok, o vodách, o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu, o lesoch a lesnom hospodárstve, o opatreniach na ochranu ovzdušia, o ochrane a využití nerastného bohatstva, o štátnej ochrane prírody, o požiarnej ochrane, na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, o odpadoch, o veterinárnej starostlivosti, o vplyvoch na životné prostredie, o prevencii závažných priemyselných havárií, o energetike, o tepelnej energetike, o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, o civilnej ochrane a ďalších, rozhodne stavebný úrad na základe záväzných stanovísk dotknutých orgánov štátnej správy, ktoré uplatňujú požiadavky podľa osobitných predpisov. Takými osobitnými požiadavkami môžu byť aj mitigačné, či adaptačné opatrenia pri príprave a realizovaní stavieb vyplývajúce z príslušných právnych predpisov.

V časti Stavebný poriadok zákon definuje podmienky stavieb, všeobecno-technické požiadavky a vhodné stavebné výrobky, ktoré sú určené osobitnými predpismi a normami. Rovnako definuje vybrané činnosti vo výstavbe, ktorými je aj projektová činnosť a jej súčasťou pri tvorbe stavebného projektu je aj energetické zhodnotenie stavby.

Podľa zákona sa musia stavby navrhovať tak, aby boli po celý čas životnosti v súlade so základnými požiadavkami na stavby, so zastavovacími podmienkami a aby boli zhotovené z vhodných stavebných výrobkov a pritom aby, okrem iných, splňali aj podmienky, ktoré majú mitigačný či adaptačný charakter vo vzťahu k vplyvom zmeny klímy, aj keď ich zákon v tejto terminológii neuvádza. Takými podmienkami sú:

- aby stavba bola začlenená do územia v súlade s urbanistickými, architektonickými a environmentálnymi zásadami a požiadavkami ochrany prírody a krajiny a pamiatkovej starostlivosti tak, aby sa vylúčili negatívne účinky stavby na okolie z hľadiska ochrany zdravia a životného prostredia, prípadne aby sa obmedzili na prípustnú mieru,
- aby technický systém budovy v rámci technických, funkčných a ekonomických možností umožňoval dosiahnuť nákladovú efektívnosť vzhľadom na klimatické podmienky, umiestnenie stavby a spôsob jej užívania, najmä využitím vysokoúčinných alternatívnych energetických systémov založených na obnoviteľných zdrojoch energie a automatizovaných riadiacich, regulačných a monitorovacích systémov,
- aby dispozičné a prevádzkové riešenie stavby čo najviac zohľadňovalo klimatické podmienky miesta stavby a možnosti pozemku tak, aby sa čo najlepšie využilo slnečné žiarenie a denné svetlo,
- aby bola zabezpečená čo najväčšia ochrana stavby pred vetrom, dažďom, hlukom, vibráciami, otrasmi, ionizačným žiarením z geologického podložia, vplyvom geopatogénnych zón, bludných prúdov a podzemných a povrchových vôd,

- aby sa emisie látok znečisťujúcich ovzdušie, svetelné, tepelné a ostatné elektromagnetické žiarenie a podmienky ich odvádzania do vonkajšieho prostredia pri realizácii stavby, prevádzke stavby a súvisiacich činnostiach riešili v súlade s požiadavkami osobitných predpisov; ak takéto požiadavky nie sú ustanovené, aby sa riešili podľa aktuálneho stavu techniky v čase navrhovania konkrétnej stavby.

V Stavebnom zákone nie sú vhodne nastavené kompetencie samospráv (alebo v rámci alebo iného predpisu), ktoré by umožnilo mestu/obci vyhlásiť všeobecne záväzné nariadenie ktorým ustanoví podrobnosti o podmienkach zabezpečenia kvality životného prostredia v súvislosti s predpokladanými negatívnymi prejavmi zmeny klímy“ Za pomoci takéhoto VZN by sa dalo, v súlade s miestnymi podmienkami spodrobiť národná legislatíva v danej oblasti a napomôcť napr. retencii zrážkových vôd, zmierniť letné extrémne horúčavy, umožniť vyžadovanie tzv. vegetačných striech na plochých strechách (napr. pri výstavbe veľkých nákupných centier a pod.) V súčasnosti totiž neexistujú vhodné nástroje pre obce, ktorými by sa za pomoci miestnej legislatívy dali uviesť do praxe environmentálne vhodné postupy, známe z viacerých zahraničných miest (Basel, Linz, Viedeň, Kodaň – všeobecne záväzne nariadenia o vegetačných strechách a i.)

Už niekoľko rokov sa priebežne otvára diskusia k novelizácii Stavebného zákona. Podľa posledných pracovných verzii z r. 2020, by sa mal zákon rozdeliť na Zákon o výstavbe a Zákon o územnom plánovaní. Podľa dostupných informácií však aj v navrhovaných úpravách zákona chýba dostatočné zakomponovanie témy zmeny klímy ako do procesov územného plánovania, tak do procesov povoľovania a realizácie stavieb. Z dôvodu veľkého množstva pripomienok v rámci procesu medzirezortného pripomienkovania bol však ďalší proces novelizácie výrazne spomalený.

Legislatívne predpisy v oblasti stavieb

- Zákon č. 264/1999 Z. z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 90/1998 Z. z. o stavebných výrobkoch /prebratie smernice Rady 89/106/EHS z 21.12.1996 o zblížovaní zákonov a ďalších právnych a administratívnych predpisov čl. štátov týkajúcich sa stavebných výrobkov v znení smernice Rady 93/68/EHS/
- Zákon č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

Vykonávacie právne predpisy k stavebnému zákonu:

- Vyhláška č. 453/2000 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia stavebného zákona
- Vyhláška č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii
- Vyhláška č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie

- Vyhláška č. 558/2009 Z. z., ktorou sa ustanovuje zoznam stavebných výrobkov, ktoré musia byť označené, systémy preukazovania zhody a podrobnosti o používaní značiek zhody
- **Vyhláška 308/2016 Z.z. Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky z 24. októbra 2016, ktorou sa ustanovuje postup pri výpočte faktora primárnej energie systému centralizovaného zásobovania teplom**

Pri snahe o znižovanie emisií skleníkových plynov by v projektoch obnovy malo ísť o úsporu energie, ktorá sa získa realizovanými opatreniami priamo v rámci obnovy budovy. Faktor primárnej energie sa odvíja pri systémoch centralizovaného zásobovania teplom od spôsobu výroby energie priamo tej ktorej teplárenskej spoločnosti – a teda je nevhodné mať ako ukazovateľ oprávnenosti nákladov 30 % úspory primárnej energie obnovovaných budov, **ale celkovej spotrebe energií (na vykurovanie, ale aj celkovú spotrebu na prevádzku budovy), pričom je potrebné budovu obnovovať ako budovu s nulovou spotrebou energie, pokiaľ to podmienky obnovy umožňujú.**

Strategické dokumenty zaoberajúce sa rizikami:

Legislatíva v kontexte zmeny klímy v gescii ministerstva vnútra chráni obyvateľov, ich zdravie, majetok, ako aj chráni životné prostredie a je zameraná na riešenie už následkov havárií, krízových a mimoriadnych udalostí

Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva

Civilná ochrana podľa zákona je systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činností pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí, ktoré môžu byť spôsobené vplyvmi zmeny klímy (živelná pohroma, havária, katastrofa). Zákon o civilnej ochrane upravuje podmienky na účinnú ochranu života, zdravia a majetku pred následkami mimoriadnych udalostí, ako aj ustanovuje úlohy a pôsobnosť orgánov štátnej správy, obcí a práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pri zabezpečovaní civilnej ochrany obyvateľstva.

Jedným z nástrojov civilnej ochrany je Analýza územia z hľadiska rizík, ktorým môžu byť aj negatívne vplyvy zmeny klímy, ako aj z nich vyplývajúci možný vznik mimoriadnej udalostí, ktorá je základným dokumentom vypracovávaným na regionálnej i národnej úrovni a slúži ako podklad k vypracovaniu Plánu ochrany obyvateľstva na úrovni mesta/obce (koordinácia záchranných prác, hlásna a informačná služba, vyhlasovanie a odvolávania mimoriadnej udalosti, určenie režimu života obyvateľstva a ďalšie).

Zákon č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií

Zákon považuje za závažnú priemyselnú haváriu udalosť, akou je najmä nadmerná emisia, požiar alebo výbuch s prítomnosťou jednej alebo viacerých vybraných nebezpečných látok, vyplývajúca z nekontrolovateľného vývoja v prevádzke ktoréhokoľvek z podnikov, na ktoré sa vzťahuje tento

zákon, a ktorá vedie bezprostredne alebo následne k vážnemu poškodeniu alebo ohrozeniu života alebo zdravia ľudí, životného prostredia alebo majetku v rámci podniku alebo mimo neho.

Zákon ustanovuje postupy pri prevencii závažných priemyselných havárií, na pripravenosť na ich zdoľávanie a obmedzovanie následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok. Systém hodnotenia rizika závažných priemyselných havárií zahŕňa:

- identifikáciu nebezpečenstiev (zdrojov rizika),
- kvantifikáciu pravdepodobnosti vzniku závažných priemyselných havárií,
- hodnotenie rozsahu a možných následkov závažnej priemyselnej havárie vrátane analýzy vonkajších udalostí (napr. vplyv nepriaznivých meteorologických a geologických podmienok),
- definovanie rizika z hľadiska pre zdravie a život ľudí, pre životné prostredie a na majetok.

Prevádzkovateľ priemyselného zariadenia (podľa zákona) je povinný spracovať Program prevencie závažných priemyselných havárií, v ktorých musí zohľadniť vnútorné i vonkajšie vplyvy a nebezpečenstvá, medzi ktoré môžu patriť aj vplyvy zmeny klímy. Definované potenciálne závažné priemyselné riziká sa stávajú súčasťou územnoplánovacích činností a pri tvorbe územnoplánovacích dokumentácií miest/obcí sú určené limity, regulatívy resp. zákazy vo výstavbe v okolí priemyselných prevádzok s možnými závažnými priemyselnými haváriami.

Zákon č. 129/2002 Z. z. integrovanom záchrannom systéme

Zákon definuje „integrovaný záchranný systém ako koordinovaný postup jeho záchranných zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a pri vykonávaní činností a opatrení súvisiacich s poskytovaním pomoci v tiesni⁸“ a upravuje činnosti organizácií integrovaného záchranného systému, pôsobnosti a úlohy orgánov štátnej správy a záchranných zložiek v rámci integrovaného záchranného systému, práva a povinnosti obcí a iných právnických a fyzických osôb pri koordinácii činností súvisiacich s poskytovaním pomoci, ak je bezprostredne ohrozený život, zdravie, majetok alebo životné prostredie.

Záchrannými zložkami (ako ostatné záchranné zložky) sú aj mestá a obce, vrátane ich organizácií ako mestská polícia, či mestské/ obecné hasičské zbory, jednotky civilnej ochrany, ktoré poskytujú odbornú, zdravotnú, technickú a ďalšiu potrebnú pomoc v tiesni na základe vyzvania koordinačným strediskom, vykonávajú opatrenia, informujú a komunikujú podľa danej situácie so záchrannými zložkami.

Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu

Podľa zákona základným bezpečnostným záujmom štátu je najmä zachovanie mieru a bezpečnosti štátu, zabezpečenie demokratického poriadku, ochrany života a zdravia osôb, ochrany majetku, riadneho fungovania hospodárstva a orgánov verejnej moci a ochrany životného prostredia.

⁸ Tiesňou je podľa zákona stav, pri ktorom je bezprostredne ohrozený život, zdravie, majetok alebo životné prostredie a postihnutý je odkázaný na poskytnutie pomoci.

Zákon o riadení štátu v krízových situáciách⁹ (ktorou môže byť aj mimoriadna udalosť spôsobená vplyvom zmeny klímy) mimo vojny určuje vedenie prehľadov zdrojov, ktoré môžu spôsobiť krízovú situáciu, analyzovanie týchto rizík a prijímanie opatrení na odstránenie ich príčin. Ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy zriaďujú krízový štáb, ktorý ako výkonný orgán krízového riadenia analyzuje riziká krízovej situácie, navrhuje opatrenia na jej riešenie a koordinuje činnosť zložiek vo svojej pôsobnosti. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky koordinuje činnosť orgánov krízového riadenia, ktorými sú ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátnej správy, Národná banka Slovenska, obvodný úrad, ale i mesto/obec.

⁹ Krízovou situáciou mimo času vojny a vojnového stavu je obdobie, počas ktorého je bezprostredne ohrozená alebo narušená bezpečnosť štátu.

Strategické dokumenty v oblasti zdravia obyvateľstva

NEHAP - Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky IV. (NEHAP IV.)¹⁰

Garant: Ministerstvo zdravotníctva SR, Úrad verejného zdravotníctva SR, schválený Uznesením vlády SR č. 10/ 2012 (v súčasnosti sa pripravuje už nový NEHAP V). Zaoberá sa témou Zmena klímy a to tak pomenúva procesy adaptácie ako aj mitigácie.

Akčný plán obsahuje v závere súbor cieľov a aktivít, ktoré sú však nie sú veľmi konkretizované:

Ciele:

- Integrovať záležitosti zdravia do všetkých adaptačných a mitigačných opatrení, politík a stratégií zameraných na zmenu klímy vo všetkých sektoroch a na všetkých úrovniach
- Posilniť zdravotnícke a sociálne systémy ako aj systém životného prostredia a poskytovanie príslušajúcich služieb vedúcich k zlepšeniu odpovede na dopady klimatických zmien, s prihliadnutím na ochranu zásobovania vodou, zabezpečenie hygieny a bezpečných potravín prostredníctvom preventívnych, prípravných a adaptačných opatrení
- Vytvoriť a posilňovať systém dohľadu a skorého varovania zameraného na extrémne prejavy počasia a vypuknutie ohnísk nákazy, a to najmä vektormi prenášaných ochorení
- Vytvoriť a implementovať programy na vzdelávanie a zvyšovanie povedomia verejnosti v oblasti klimatických zmien a zdravia a podporiť zdravé a energeticky efektívne správanie • Spolupracovať pri zapojení sektoru zdravotníctva do aktivít zameraných na znižovanie emisií skleníkových plynov a na efektívnosť vo využívaní energií a zdrojov
- Podporiť výskum a rozvoj, a to pri tvorbe nástrojov na predpoveď dopadov klimatických zmien na zdravie, ako aj identifikáciu rizikových skupín a tvorbu primeraných indikátorov mitigácie a adaptácie na klimatické zmeny

Aktivity:

- Zhodnotenie rizikových oblastí (Štatistika – hodnotenie najrizikovejších oblastí podľa špecifik)
- Adaptácia (Adaptačná stratégia)
- Surveillance (Monitorovanie špecifických ochorení)
- Komunikácia (Podávanie informácií, Komunikačná sieť)
- Plánovanie pre mimoriadne situácie (Príprava postupov pre špecifické situácie)
- Vzdelávanie (Spolupráca s univerzitami, Vzdelávanie v rámci štátnej správy, Poskytovanie poradenstva)
- Výskum (Projekty, Odborné publikácie)
- Legislatíva

¹⁰ http://www.uvzsr.sk/docs/org/ohzp/ap_sr_4.pdf

Legislatíva v oblasti zdravia obyvateľstva

Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia

Zákon, podobne ako legislatíva v gescii MVSR chráni obyvateľov a ich zdravie a je zameraná na riešenie už následkov havárií, krízových a mimoriadnych udalostí. Predmetom zákona je organizovanie výkonu verejného zdravotníctva, ale aj prevencia zdravia a okrem iných stanovuje požiadavky na zdravé životné podmienky a zdravé pracovné podmienky. Orgánmi verejného zdravotníctva sú ministerstvá SR (zdravotníctva, obrany, vnútra, dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja), úrady verejného zdravotníctva a Slovenská informačná služba, ktoré spolupracujú s mestami pri ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia. Zákon upravuje postup orgánov verejného zdravotníctva pri mimoriadnych udalostiach ako sú napr. povodne, hromadný výskyt prenosných ochorení.

Mestá/obce sú v zmysle zákona povinné plniť opatrenia na predchádzanie ochoreniam nariadené úradom verejného zdravotníctva alebo regionálnym úradom verejného zdravotníctva, a to tiež v oblasti ohrozenia verejného zdravia, ktoré môže nastať v dôsledku mimoriadnych situácií a udalostí akými sú povodne, horúčavy, veterné smršte, zosuvy pôd vzniknuté následkom zmeny klímy a ohrozujúce zdravie či život postihnutého obyvateľstva.

Úrady verejného zdravotníctva pri ohrození verejného zdravia (okrem iných):

- podieľajú sa na hodnotení ohrozenia verejného zdravia z hľadiska ochrany zdravia,
- využívajú a zabezpečujú systém rýchlej výstrahy a hlásia udalosti a prípady vyznačujúce sa potenciálom stať sa hrozbou pre zdravie verejnosti,
- vykonávajú vyšetrenia a identifikáciu biologických, chemických a radiačných faktorov, ktoré vplyvom mimoriadnej udalosti môžu ohrozovať verejné zdravie, a ďalšie.
-

Pri ohrození verejného zdravia II. stupňa úrady verejného zdravotníctva podávajú orgánom príslušným na úseku civilnej ochrany obyvateľstva návrh na vyhlásenie mimoriadnej situácie a tiež návrhy na evakuáciu, ukrytie obyvateľstva, dočasné, či trvalé presídlenie, monitorovanie, režimové opatrenia, likvidáciu úniku nebezpečných látok a zamedzenie ich nekontrolovaného šírenia, návrh na vykonanie opatrení na zabezpečenie záchranných prác a viaceré ďalšie.

Iné strategické dokumenty

K základným stratégiám pre krízové riadenie patria: Bezpečnostná stratégia SR, ktorú vypracovalo Ministerstvo obrany Slovenskej republiky a schválili Bezpečnostná rada a vláda Slovenskej republiky v roku 2017 a Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy schválená uznesením vlády č. 148 z 26. marca 2014. Najdôležitejším dokumentom civilnej ochrany v rámci identifikácie rizík nachádzajúcich sa na území Slovenskej republiky je analýza územia. Analýza územia sa vypracováva na 3 úrovniach: okresnej, krajskej, národnej. Dokument je vypracovávaný na základe zákona NRSR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších právnych predpisov a pokynu generálnej riaditeľky sekcie krízového riadenia MV SR č. XXVI/2, ktorým sa upravuje štruktúra a obsah dokumentu vypracovávaného na všetkých úrovniach štátnej správy s názvom „Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí“.

Energetická politika

Akčný plán energetickej efektívnosti na roky 2017-2019 s výhľadom do roku 2020. Tento akčný plán je v poradí štvrtým vykonávacím opatrením Konceptie energetickej efektívnosti (prijatá uznesením vlády SR č. 576/2007), a plynulo nadväzuje na predchádzajúce tri akčné plány. Vypracovanie akčných plánov energetickej efektívnosti pôvodne vyplýva zo smernice 2006/32/ES o energetickej účinnosti konečného využitia energie a energetických službách¹¹, pričom smernica 2012/27/EÚ o energetickej efektívnosti na túto povinnosť nadväzuje, predlžuje povinnosť predkladať akčné plány a rozširuje rozsah akčných plánov.

Smernica 2012/27/EÚ stanovuje aj povinnosť každoročne pripravovať ročné správy o pokroku pri dosahovaní národných cieľov energetickej efektívnosti (ďalej „ročné správy“).

Akčný plán energetickej efektívnosti na roky 2017-2019 s výhľadom do roku 2020¹²

Garant: Ministerstvo hospodárstva SR

Je aktuálny (časovo zodpovedá aktuálnemu obdobiu, príp. je aktualizovaný a pod.)

Akčný plán je v poradí štvrtým vykonávacím opatrením Konceptie energetickej efektívnosti (prijatá uznesením vlády SR č. 576/2007).

Obsahuje príslušnú terminológiu – explicitne ju používa (kľúčové slová)

Nie (nepoužíva): zmena klímy, mitigačné opatrenia, adaptačné opatrenia

ÁNO (používa): znižovanie produkcie skleníkových plynov (mitigačné opatrenia), energetická bezpečnosť, energetické úspory aj vo verejnom sektore, energetická efektívnosť

Je využiteľný aj pre mestá - priamo

Akčný plán potvrdzuje, že opatrenia energetickej efektívnosti prispievajú k zvyšovaniu energetickej bezpečnosti, k znižovaniu produkcie skleníkových plynov a iných znečisťujúcich látok, ako aj k

¹¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/32/ES z 5. apríla 2006 o energetickej účinnosti konečného využitia energie a energetických službách, a ktorou sa zrušuje smernica Rady 93/76/EHS („smernica o energetických službách“)

¹² <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=26443>

zvyšovaniu zamestnanosti, zvyšovaniu konkurencieschopnosti podnikov a znižovaniu nákladov na energiu pre domácnosti. Povinnosť vypracovať koncepciu rozvoja mesta/obce v tepelnej energetike stanovuje zákon o tepelnej energetike č. 657/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov. Obec s počtom obyvateľov nad 2 500 obyvateľov zabezpečí do 31. decembra 2007 vypracovanie koncepcie rozvoja obce v oblasti tepelnej energetiky v súlade s dlhodobou koncepciou energetickej politiky Slovenskej republiky.

Obsahuje niektoré konkrétne implementačné nástroje, motivačné mechanizmy, aby mestá tvorili MKP

Akčný plán obsahuje ako v analytickej (stav 2014 - 2016), tak aj v návrhovej časti opatrenia na naplnenie cieľov energetickej úspory. Stav za roky 2014 – 2016 vykazuje úspory o takmer 800,00 TJ v oblasti zvyšovania energetickej efektívnosti najmä zlepšovaním tepelno-technických vlastností budov a rekonštrukciami verejného osvetlenia (čo predstavuje jeden z najvýznamnejších príspevkov k dosiahnutým úsporám energie vo verejnom sektore). Miest sa týkajú priamo aj opatrenia v oblasti dopravy (výmena vozového parku hromadnej dopravy a rekonštrukcie dopravnej infraštruktúry).

Európska legislatíva smeruje k opatreniu, že od 01. 01. 2019 budú všetky nové budovy, v ktorých sídlia, a ktoré vlastní orgány verejnej moci, musieť spĺňať minimálne požiadavky na energetickú hospodárnosť budov na úroveň takmer nulových budov.

Obsahuje niektoré konkrétne implementačné nástroje, motivačné mechanizmy, aby mestá realizovali opatrenia v oblasti mitigácie a adaptácie

Akčný plán potvrdzuje, že opatrenia energetickej efektívnosti prispievajú k zvyšovaniu energetickej bezpečnosti, k znižovaniu produkcie skleníkových plynov a iných znečisťujúcich látok, ako aj k zvyšovaniu zamestnanosti, zvyšovaniu konkurencieschopnosti podnikov a znižovaniu nákladov na energiu pre domácnosti. Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky vydalo podľa zákona Metodické usmernenie pre tvorbu koncepcie rozvoja miest a obcí v oblasti tepelnej energetiky ktorým sa určuje jej minimálna obsahová náplň a rozsah spracovania.

Akčný plán uvádza finančné možnosti na realizáciu opatrení. Zároveň sa podľa AP bude výraznejšie podporovať rozvoj nemotorovej dopravy v súlade s Národnou stratégiou rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v SR. Okrem toho sa podľa AP v budúcom období predpokladá aj nárast vozidiel na stlačený zemný plyn (CNG) a elektrickú energiu (plnohodnotne elektrické vozidlá, hybridné vozidlá), ktorých hlavnou výhodou je nižšia merná spotreba pohonných látok, ako aj nižšie emisie CO₂ a tuhých častíc.

Obsahuje niektoré konkrétne bariéry, aby mestá nerealizovali opatrenia v oblasti mitigácie a adaptácie

Nie.

Legislatíva o energetike

Zákon č. 251/2012 Z.z. o energetike

Predmetom zákona o energetike je úprava podmienok pre podnikanie. Medzi podnikanie v energetike podľa zákona patrí výroba, prenos, distribúcia a dodávka elektriny, výroba, preprava,

distribúcia, prevádzkovanie potrubí na prepravu pohonných látok alebo ropy, uskladňovanie a dodávka plynu. Ďalej zákon upravuje práva a povinnosti účastníkov trhu v energetike, ako aj, v súvislosti s adaptáciou na vplyvy zmeny klímy, opatrenia zamerané na zabezpečenie bezpečnosti dodávky elektriny a plynu napr. pri mimoriadnych udalostiach ako sú povodne, resp. havarijné situácie na kritickej infraštruktúre spôsobené dôsledkami zmeny klímy.

V tejto súvislosti zákon definuje stav núdze v elektro-energetike ako náhly nedostatok alebo hroziaci nedostatok energie, zmena frekvencie v sústave nad alebo pod úroveň určenú pre technické prostriedky zabezpečujúce automatické odpájanie zariadení od sústavy v súlade s technickými podmienkami prevádzkovateľa prenosovej sústavy, alebo prerušenie paralelnej prevádzky prenosových sústav, ktoré môže spôsobiť významné zníženie alebo prerušenie dodávok elektriny alebo vyradenie energetických zariadení z činnosti alebo ohrozenie života a zdravia ľudí na vymedzenom území alebo na časti vymedzeného územia.

Stav núdze v elektro-energetike môže vzniknúť v dôsledku nedostatku zdrojov energie, ohrozenia bezpečnosti a spoľahlivosti prevádzky sústavy, havárií na zariadeniach pre výrobu, prenos a distribúciu elektriny, ale tiež v dôsledku mimoriadnych udalostí a krízovej situácie, či aj v dôsledku teroristického útoku. Riešenie stavu núdze podľa tohto zákona v dôsledku mimoriadnych udalostí (povodeň, požiar, iný havarijný stav vplyvom zmeny klímy) má priamu súvislosť s predmetom Zákon č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre, ktorý upravuje povinnosti a analyzuje riziká pre kritickú infraštruktúru, s posúdením hrozieb jej narušenia alebo zničenia.

Ak bol vyhlásený stav núdze, účastníci trhu s elektrinou sú povinní podieľať sa na odstránení príčin a dôsledkov a na obnove dodávok elektriny. Každý účastník trhu s elektrinou je podľa zákona povinný podrobiť sa opatreniam zameraným na predchádzanie stavu núdze, čo vlastne predstavuje plánovať a realizovať adaptačné opatrenia na vplyvy zmeny klímy.

Legislatíva v oblasti využívania krajiny (lesné hospodárstvo a poľnohospodárstvo)

Zákon č. 326/2005 Z.z. o lesoch

Účelom zákona o lesoch je v súvislosti s vplyvmi zmeny klímy dôležité:

- zachovanie, zveľaďovanie a ochrana lesov ako zložky životného prostredia a prírodného bohatstva krajiny na plnenie ich nenahraditeľných funkcií,
- zabezpečenie diferencovaného, odborného a trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch,
- zosúladenie záujmov spoločnosti a vlastníkov lesov.

Trvalo udržateľným hospodárením v lesoch sa rozumie hospodárenie v lesoch takým spôsobom a v takom rozsahu, aby sa zachovala ich biologická diverzita, odolnosť, produkčná a obnovná schopnosť, životnosť a schopnosť plniť funkcie lesov, ekologická stabilita, čo je schopnosť lesa odolávať alebo sa vyrovnat' s vnútornými a vonkajšími vplyvmi a to bez trvalého narušenia funkčnej štruktúry lesa. Vonkajším negatívnym vplyvom je aj ohrozenie lesa globálnou zmenou klímy.

Ako škodlivého činiteľa, ktorý môže spôsobiť zníženie odolnosti lesa, jeho ekologickej stability, môže poškodiť alebo zničiť les alebo jeho časti, definuje zákon okrem biotických činiteľov (hmyz, zver) aj abiotické činitele - najmä vietor, povodeň, sucho, námraza, sneh alebo iný prírodný jav, ktoré sú prejavmi zmeny klímy s častejšími a intenzívnejšími negatívnymi dopadmi na les.

Ochranou lesa sa podľa zákona rozumie súbor činností zameraných na udržanie a zvyšovanie odolnosti lesov, ich ekologickej stability a odstraňovanie následkov spôsobených vyššie uvedenými škodlivými činiteľmi (biotické, abiotické). Obhospodarovateľ lesa je podľa zákona povinný vykonávať preventívne opatrenia s cieľom predchádzať poškodeniu lesa a vykonávať ochranné a obranné opatrenia pred škodami spôsobovanými škodlivými činiteľmi. Väčšina z uvedených opatrení je smerovaná k zamedzeniu biotických škodcov. Ako ochranné opatrenia proti abiotickým činiteľom zákon uvádza napr.:

- zabezpečiť zisťovanie a evidenciu výskytu a vývoja škodlivých činiteľov, a nimi spôsobeného poškodenia lesa,
- vykonávať preventívne opatrenia a zabezpečovať stabilitu a odolnosť lesných porastov,
- vykonávať preventívne opatrenia proti vzniku lesných požiarov (môžu vznikat' ako následky súch a horúčav).

V prípade odstraňovania následkov havarijných stavov v lesoch môžu právnické osoby alebo fyzické osoby vykonať nevyhnutné opatrenia bezodkladne. V rámci opatrení na zaistenie bezpečnosti osôb a majetku, vlastník nehnuteľnosti je povinný vykonať opatrenia, ktorými zabezpečí nehnuteľnosť, stavbu alebo zariadenie pred škodami, ktoré by mohli spôsobiť najmä zosúvanie pôdy, padanie kameňov, stromov a lavín z lesných pozemkov. Rozsah a spôsob týchto zabezpečovacích opatrení určí príslušný orgán štátnej správy po dohode s orgánom štátnej správy lesného hospodárstva. Vlastník, správca alebo obhospodarovateľ lesa je povinný umožniť vykonanie týchto opatrení.

Nástrojom štátu, vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa na trvalo udržateľné hospodárenie v lese je Program starostlivosti o lesy, ktorý sa spracováva spravidla na 10 rokov a definuje program starostlivosti hospodárskych opatrení. Program starostlivosti o lesy môže byť priestorom aj pre plánovanie a realizovanie adaptačných a mitigačných opatrení na zmiernenie negatívnych vplyvov zmeny klímy na les.

Zákon definuje aj predčasnú obnovu programu starostlivosti, úprava alebo zmenu. Predčasná obnova programu starostlivosti je vyhotovenie nového programu starostlivosti pred skončením platnosti programu starostlivosti ak v dôsledku vplyvov škodlivých činiteľov, teda aj abiotických činiteľov (vietor, povodne, suchá.....) v lesoch dôjde k narušeniu lesných porastov v takom rozsahu, že zámery a ciele programu starostlivosti nie je možné dosiahnuť.

Aj samotná kategorizácia lesa môže pôsobiť ako adaptačné opatrenie na vplyvy zmeny klímy. Okrem hospodárskych lesov sa vyhlasujú aj lesy ochranné a lesy osobitného určenia. Ochrannými lesmi môžu byť napr. lesy v inundačných územiach, na nepriaznivých stanovištiach – rašeliniskách, mokradiach, ktoré majú schopnosť zadržiavania vody v krajine, vysokohorské lesy pod silným klimatickým vplyvom, lesy s prevažujúcou funkciou ochrany pôdy.

Nástrojom ochrany a hospodárenia v lese sú tiež územnoplánovacie činnosti až na úrovni miest a obcí, ktoré majú zohľadňovať podmienky využívania lesa v súlade so zákonom aj vrátane prognózy vývoja zmeny klímy a jej očakávaných vplyvov na riešené územia. Cez územnoplánovacie činnosti sa lesy stávajú súčasťou územných plánov, a tak ovplyvňujú rozvoj územia konkrétneho mesta/obce. A v prípade, že mesto/obec má vypracovanú aj adaptačnú, či mitigačnú stratégiu na vplyvy zmeny klímy, táto by mala byť zapracovaná v týchto dokumentoch so zameraním na ochranu a využívanie lesa.

Zákon č. 220/2004 Z.z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy

Zákon č. 220/2004 Z.z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy, o zmene zákona č. 243/2005 o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje ochranu vlastností a funkcií poľnohospodárskej pôdy a zabezpečenie jej trvalo udržateľného obhospodarovania a poľnohospodárskeho využívania, ochranu environmentálnych funkcií poľnohospodárskej pôdy a ochranu výmery poľnohospodárskej pôdy.

Za trvalo udržateľné sa podľa zákona považuje využívanie a obhospodarovanie poľnohospodárskej pôdy a ochrana jej vlastností a funkcií takým spôsobom a v takom rozsahu, aby sa zachovala jej biologická rozmanitosť, úrodnosť, schopnosť obnovy a schopnosť plniť všetky funkcie.

V súvislosti so zmenou klímy a jej negatívnymi vplyvmi sa za degradáciu pôdy považuje aj znehodnotenie poľnohospodárskej pôdy vodnou eróziou, veternou eróziou, či zhutnením pôdy. Zákon stanovuje postupy na ochranu pred degradáciou ako napr. výsadbu účelovej

poľnohospodárskej a ochranej zelene vrátane výsadby rýchlorastúcich drevín, alebo usporiadanie honov v smere prevládajúcich vetrov, či vrstevnicovú agrotechniku ako protierozívne opatrenia.

Cieľom je zabezpečiť využívanie poľnohospodárskej pôdy tak, aby nebola ohrozená ekologická stabilita územia a bola zachovaná funkčná spätosť prírodných procesov v krajinnom prostredí, pričom je potrebné brať do úvahy aj súvislosti s negatívnymi vplyvmi zmeny klímy na pôdu a jej poľnohospodárske využívanie.

Nástrojom ochrany a využívania poľnohospodárskej pôdy sú projekty pozemkových úprav a podobne ako pri lesoch aj územnoplánovacie činnosti, ktoré majú zohľadňovať inundačné územia, mapy povodňového ohrozenia, ale aj prognózy vývoja zmeny klímy a jej očakávaných vplyvov na riešené územia. Cez pozemkové úpravy a územnoplánovacie činnosti je ovplyvňovaný rozvoj územia konkrétneho mesta/obce. A v prípade, že mesto/obec má vypracovanú aj mitigačnú a adaptačnú stratégiu na vplyvy zmeny klímy, táto by mala byť zapracovaná v týchto dokumentoch so zameraním na ochranu a využívanie poľnohospodárskej pôdy.

IV. Zhrnutie a závery

Z analýzy vyplýva niekoľko všeobecných postrehov v súvislosti s implementáciou témy zmeny klímy do legislatívneho prostredia:

- téma zmeny klímy je veľmi rozsiahla a zasahuje do rôznych rezortov a oblastí, do rôznych dokumentov i legislatívy v rozdielnej miere;
- z hľadiska organizačného uchopenia problematiky zmeny klímy, možno konštatovať, že na národnej úrovni sa sleduje skôr úzky sektorový profil v rámci vecnej oblasti orgánu štátnej správy, ktorý oblasť spravuje. Či ide o oblasť životného prostredia, zdravotníctva, regionálneho rozvoja a pod. Zaujímavým počínom je vznik „sekcie zmeny klímy a ochrany ovzdušia“ na MŽP SR, ktorý by mal začať plniť koordinačnú funkciu;
- z hľadiska legislatívy sa analyzované vybrané zákony nevenujú zmene klímy priamo (neurčujú priamo práva a povinnosti so zameraním na zmiernovanie vplyvov zmeny klímy, a tiež neurčujú priamo povinnosti na predchádzanie zhoršovaniu ohrozenia a vplyvov zmeny klímy). Chýba na Slovensku komplexný zákon so zameraním na zmenu klímy. Zmena klímy je v legislatíve SR rozdrobená (po sektoroch) a nie je jednoznačne pojatá, je zložitá hľadať v zákonoch podporné a motivačné podmienky, avšak zákon o obecnom zriadení a zákon o podpore regionálneho rozvoja, ako aj stavebný zákon (aj v súčasnom znení) je dostatočným predpokladom pre tvorbu MKP, ak mestá vplyvy zmeny klímy považujú za svoju prioritu v rozvoji miest;
- zadávateľ (mesto/obec) a odborný spracovateľ rozvojového dokumentu (napr. PHSR alebo územného plánu mesta/obce) podľa zákona nemajú žiadne povinnosti a záväznú metodiku pre zakomponovanie zmeny klímy (mitigáciu a adaptáciu), ako do časti analýzy stavu územia, tak do strategickú i realizačnú časť rozvojového dokumentu.

Vypracovanie adaptačných stratégií a akčných plánov na regionálnych a lokálnych úrovniach na Slovensku nie je dostatočne koncepčne a metodicky riešené. Na národnej úrovni chýbajú nástroje:

- metodika na vypracovanie adaptačných stratégií a akčných plánov na regionálnej a lokálnej úrovni neexistuje. Napriek tomu, že je známych a publikovaných viacerých metodík, ktoré boli úspešne aplikované v zahraničí, na Slovensku je kvalita spracovaných adaptačných stratégií a akčných plánov rôznorodá, v závislosti od spracovateľa (nakoľko v rámci VO je kritériom cena, nie vždy je kvalita vrátane podkladových materiálov na žiadúcej úrovni). Naše slovenské mestá môžu nájsť metodickú podporu prostredníctvom EU Climate-ADAPT <https://climate-adapt.eea.europa.eu/> alebo v rámci iniciatívy Dohovoru starostov a primátorov pre klímu a energetiku (Covenant of Mayors for Climate and Energy), <https://www.globalcovenantofmayors.org/resources-library/>;
- chýbajúce voľne prístupné dáta a scenáre na regionálnej a lokálnej úrovni ohľadom negatívnych dopadov zmeny klímy (tieto sa totiž výrazne líšia aj v oblasti zrážok ako jednej z klimatických charakteristík). SHMÚ síce poskytuje takéto dáta a scenáre, ale len ako platenú službu, čo si veľa subjektov nemôže dovoliť, a teda pri svojich hodnoteniach zraniteľnosti na regionálnej a lokálnej úrovni vychádza z nepresných údajov a vstupov

(transponované z národnej úrovne). Príklad (okrem nemeckých, holandských atď) aké dáta by mali byť pre samosprávy a spracovateľov adaptačných stratégií a akčných plánov dostupné je zo susednej ČR - <https://www.klimatickazmena.cz/cs/?l=33&m=155&f=4&e=b> . Napríklad v oblasti “Vodní režim” (ale aj pri ostatných dopadoch) je okrem aktuálnych dát aj predikcia na roky 2030, 2050, 2090;

- samotné zapracovanie adaptačných opatrení vyplývajúcich z schválených adaptačných stratégií a akčných plánov do územnoplánovacej dokumentácie je realizovateľné len vtedy, ak sú adaptačné stratégie vypracované ešte pred začatím spracovania územného plánu, kedy sú následne zaradené medzi podklady v rámci § 7a, odsek 1,2 Zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku.

Pri realizáciu adaptačných a mitigačných opatrení sme identifikovali nasledovné skutočnosti, ktoré limitujú efektívne reagovanie na zmenu klímy na mestskej úrovni:

- Absencia na Slovensku akýchkoľvek metodík či noriem ohľadom udržateľného hospodárenia so zrážkovými vodami je trvalou prekážkou pri jeho uplatňovaní. Chýbajú spracované dokumenty od terminológie cez metodické postupy.
- Chýbajúca novelizácia zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách s previazanosťou na pripravovaný nový „Stavebný zákon a všetkých *relevantných vyhlášok*.
- Chýbajúce zadefinovanie udržateľného hospodárenia so zrážkovými vodami v zákone č. 364/2004 Z.z. o vodách a odlišenie zrážkovej vody, ako vody z povrchového odtoku od vody odpadovej sa javí ako prvý nevyhnutný krok .Zmena v prístupe k zrážkovej vode a jej možnostiam vypúšťania do podzemných vôd (pomocou vsakovania) sa musia premietnuť aj do „stavebných“ zákonov (momentálne je v príprave nový zákon o územnom plánovaní a zákon o výstavbe), obdobne ako je tomu v ČR (napr. vo vyhláške č. 501/2006).
- V zákone č. 364/2004 Z.z. o vodách absentuje jednoznačné zadefinovanie prvkov na udržateľné hospodárenie so zrážkovou vodou ako aj terénnych úprav slúžiacich k vsakovaniu zrážkovej vody (pri stanovení hĺbky, výmery a ďalších podmienok) ako aj k zadržaniu a následnému využívaniu a k tomu zadefinovanie relevantných schvaľovacích procesov (napr. ohlásenie drobnej stavby), resp. chýbajúci metodický pokyn ohľadom "vodných stavieb", kedy odpojenie zrážkovej vody od kanalizácie a jej vedenie do retenčnej nádrže a následné používanie na polievanie, ako aj vsakovacie rigoly, dažďové záhrady a pod. sú chápané ako vodná stavba a musia prechádzať zložitým vodoprávnym konaním
- Nedostatočná legislatívna podpora ochrany a vytvárania zelenej infraštruktúry, pričom je potrebné prepojiť tento koncept legislatívne (napríklad v rámci pripravovaného zákona o krajinnom plánovaní) s ÚSES a to osobitne na miestnej a regionálnej úrovni, ako aj v rámci pripravovaného nového tzv. stavebného zákona (zákona o výstavbe a zákona o územnom plánovaní).
- Potreba zmeny/zrušenie Nariadenia vlády č.491/2002 Z, na základe ktorého sa na parkoviská pre osobné automobily sa musia povinne inštalovať ORL (odstraňovač ropných látok), a teda ich povrch musí byť vodonepriepustný (zvyškové ropné látky by sa mohli úspešne odstraňovať prechodom cez humusovú vrstvu zelene, tak je tomu aj v zahraničí, napr. v ČR.

- Spôsob výpočtu množstva vôd z povrchového odtoku odvádzaných do verejnej kanalizácie je vydaný Vyhláškou Ministerstva životného prostredia SR č. 397/2003 k zákonu č. 442/2002 Z. z. zákon o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach vo forme upresnenie výpočtu stočného v prislúchajúcich odtokových súčiniteľoch podľa druhu povrchu plôch zaradených v kategóriách A-C (kde sa nezohľadňujú vegetačné strechy a ich schopnosť akumulovať zrážkovú vodu, a pod.).
- Zmena Vyhlášky č. 308/2016 Z.z. Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky z 24. októbra 2016, ktorou sa ustanovuje postup pri výpočte faktora primárnej energie systému centralizovaného zásobovania teplom.

Posúdenie súčasného legislatívno-regulačného rámca SR

Autori: Karpatský rozvojový inštitút
Zuzana Hudekova, Mestská časť Bratislava-Karlová Ves

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Košice, 2021

Dokument bola zostavený v rámci projektu DELIVER: Sídlská ako živé miesta odolné voči zmene klímy, ktorý je finančne podporený z prostriedkov Európskej komisie, z finančného nástroja pre životné prostredie: program LIFE, z podprogramu „Ochrana prírody“.

<http://odolnesidliska.sk>

KRI

